

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Gedragscode Flora- en faunawet Gemeente Wormerland

COLOFON

Versiedatum:	6 juni 2014	Status:	Concept / Definitief
		Versie:	02
Steller:	J.J.W.M. Buiks, Gemeente Wormerland	d.d.:	30 september 2013
Vrijgegeven:	N. Brink, Gemeente Wormerland	d.d.:	4 oktober 2013
Vastgesteld:	College B&W Wormerland	d.d.:	15 oktober 2013
Goedkeurings Besluit:	Ministerie van Economische Zaken	d.d.:	
		Referentie:	DR/xxxxx
Ecologisch adviseur:	Merijn Volkers, Bureau Aandacht Natuur		Fotograaf omslagfoto

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding	5
1.1.1	Flora- en faunawet	5
1.1.2	Natuurbeschermingswet	6
1.2	Doel	7
1.3	Reikwijdte	8
1.4	Gebiedsomschrijving	8
1.5	Leeswijzer	10
1.6	Definities	10
2	GEDRAGSCODE: ALGEMEEN DEEL	15
2.1	Inleiding	15
2.2	Verantwoordelijkheden	15
2.3	Informatie aanwezigheid beschermde soorten	15
2.4	Slotbepalingen	17
2.4.1	Onverwachte soorten, afwijkingen en noodgevallen	17
2.4.2	Toezicht, controle en evaluatie	19
3	GEDRAGSREGELS RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN INRICHTING	20
3.1	Inleiding	20
3.2	Werkzaamheden ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	20
3.3	Maatregelen bij de voorbereiding van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	21
3.4	Natuurkalender Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting	22
3.4.1	Slopen/rooveren/verbouwen bouwwerken	23
3.4.2	Dempen/verbreden/baggeren in het kader van achterstallig onderhoud waterlichamen	24
3.4.3	Verwijderen opgaande begroeiing, struweel, bosplantsoen, bomen en/of laanbeplanting en dood hout	27
3.4.4	Grondwerken (bouwrijp maken, afgraven, ophogen, in depot zetten)	30
3.4.5	Plaatsen van verlichting	32
4	GEDRAGSREGELS BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD	33
4.1	Inleiding	33
4.2	Werkzaamheden bestendig beheer en onderhoud	33
4.3	Maatregelen bij de voorbereiding van beheer en onderhoud	34
4.4	Natuurkalender Beheer en Onderhoud	35
4.4.1	Plaatsen, vervangen van hekwerk	35
4.4.2	Snoeien, kappen en vervangen van alleenstaande bomen / laanbeplanting	37
4.4.3	Snoeien, kappen en vervangen van bosplantsoen en struweel	38
4.4.4	Snoeien hagen, heesters en (rozen)struiken	40
4.4.5	Maaien gazon/kort gras	40
4.4.6	Maaien kruidige vegetaties (o.a. bermen, grasland (in natuurgebieden))	41
4.4.7	Maaien oevervegetaties en rietvelden	42
4.4.8	Schonen en baggeren van watergangen, vijvers en poelen	44

LITERATUURLIJST	47
BIJLAGE 1 FLORA- EN FAUNAWET	49
BIJLAGE 2 VERSPREIDINGSGEGEVENS SOORTEN FLORA EN FAUNA.....	52
BIJLAGE 3 AFSPRAKEN FORMULIER / ECOLOGISCH WERKPROTOCOL	63

1 INLEIDING

Deze gedragscode Flora- en faunawet van de gemeente Wormerland is opgesteld om op een eenvoudiger wijze te kunnen voldoen aan de eisen die de Flora- en faunawet stelt ten aanzien van het zorgvuldig omgaan met beschermde plant- en diersoorten. De gedragscode is een bestuurlijk besluit van de gemeente en is bedoeld voor intern gebruik binnen de gemeente, maar ook voor derden die door de gemeente worden ingeschakeld voor het uitvoeren van werkzaamheden. De gedragscode is van toepassing op werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en van bestendig beheer en onderhoud.

Deze gedragscode is daadwerkelijk van kracht op het moment van bestuurlijke vaststelling en goedkeuring door het Ministerie van Economische Zaken (EZ).

1.1 Aanleiding

De Nederlandse natuur is beschermd door (gecompliceerde) natuurwetgeving. De Flora- en faunawet regelt de bescherming van soorten en de Natuurbeschermingswet 1998 regelt de bescherming van natuurgebieden. Om op een juiste en zorgvuldige manier te handelen ten opzichte van de beschermde soorten flora en fauna is het van belang te weten waarmee rekening gehouden moet worden en op welke manier eventuele negatieve effecten op de instandhouding van deze soorten te vermijden/te verminderen is onderliggende gedragscode hierbij een hulpmiddel. Tevens wordt hiermee voldaan aan de aanbevelingen opgesteld in de Nota Dierenwelzijn.

1.1.1 Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet richt zich op de bescherming van soorten. Deze wet gaat uit van het 'nee, tenzij'-principe. Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk. Centraal hierbij staat de zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving.

De Flora- en faunawet hanteert een driedeling in beschermingscategorieën:

1. tabel 1-soorten: de meest algemene soorten waarvoor een vrijstellingsregeling geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen. Dit betekent dat voor deze soorten geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd, maar dat wel de zorgplicht van toepassing is.
2. tabel 2-soorten: een tussencategorie, de resterende beschermde soorten. Hiervoor geldt bij sommige activiteiten een vrijstelling wanneer wordt gehandeld volgens een goedgekeurde gedragscode. In andere gevallen kan voor deze soorten een ontheffing noodzakelijk zijn.
3. tabel 3-soorten: strikt beschermde soorten: de Habitatrictlijnsoorten en soorten genoemd in bijlage 1, behorende bij het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Vogels nemen in de Flora- en faunawet een bijzondere positie in. Ze worden tijdens het broedseizoen beschermd door de Flora- en faunawet. Voor het verstoren van broedende vogels geldt een zware toets vergelijkbaar met tabel 3-soorten. Daarnaast zijn voortplantings- en vaste rust- of verblijfplaatsen van een aantal vogelsoorten jaarrond beschermd (mits niet definitief verlaten). Het betreft nesten van o.a. boomvalk, buizerd,

gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespindief en zwarte wouw.

Naar aanleiding van jurisprudentie begin 2013 is het beoordelingskader van de Flora- en faunawet aangepast. Als nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen niet volledig ontzien kunnen worden is altijd ontheffing nodig. Zelfs als alternatieve nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden aangeboden die functioneren voor dat met de werkzaamheden wordt begonnen, is ontheffing nodig.

Ook voor Tabel 3 soorten geldt dat alleen bij het volledig ontzien geen ontheffing nodig is.

Het Ministerie van Economische Zaken, bevoegd gezag betreffende de Flora- en faunawet, heeft een aantal maatregelen genomen om het voor initiatiefnemers eenvoudiger te maken zich aan de bepalingen van de Flora- en faunawet te houden. Eén daarvan is de gedragscode, zoals deze genoemd wordt in het Vrijstellingsbesluit (Besluit vrijstelling beschermde dier en plantensoorten). Indien een initiatiefnemer aantoonbaar handelt volgens een door het Ministerie vastgestelde gedragscode, is in veel gevallen geen ontheffing van de Flora- en faunawet nodig. Dit maakt de procedures eenvoudiger en overzichtelijker. Deze 'Gedragscode Flora- en faunawet Gemeente Wormerland' heeft daarmee als doel het voor de gemeente en haar opdrachtnemers/uitvoerders eenvoudiger te maken zich aan de wettelijke bepalingen van de Flora- en faunawet te houden.

Voor een nadere toelichting op de Flora- en faunawet wordt verwezen naar bijlage 1.

1.1.2 Natuurbeschermingswet

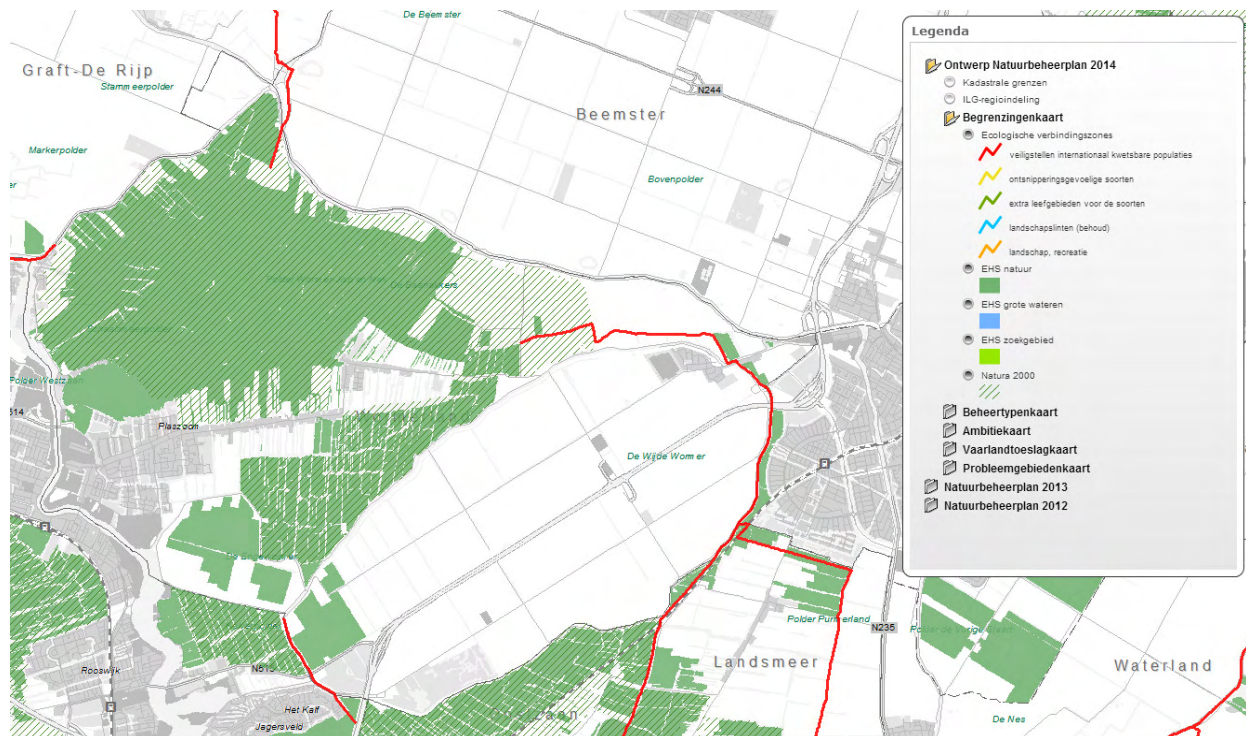
Bijzondere natuurgebieden (Natura 2000-gebieden en beschermde natuurmonumenten) worden beschermd door de Natuurbeschermingswet 1998. Ook de EHS beschermt voor de natuur belangrijke gebieden. Voor ingrepen die effect kunnen hebben op beschermde gebieden en de EHS gelden aparte regels.

Sinds 1 oktober 2005 is de Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden. Hiermee zijn de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. De beschermde gebieden uit de beide richtlijnen zijn daarbij opgenomen in de Natura 2000 gebieden. Binnen en rondom de gemeente Wormerland ligt het Natura 2000 gebied "Wormer- & Jisperveld en de Kalverpolder".

Binnen de gemeente is er tevens sprake van een ecologische hoofdstructuur (EHS) en een ecologische verbindingszone (evz). De EHS valt grotendeels (met uitzondering van een aantal percelen) binnen het Natura 2000 gebied. De evz bestaat uit enkele lijnvormige verbindingen tussen de verschillende Natura 2000 gebieden en gebieden in de EHS. In het Natuurbeheerplan van de provincie Noord-Holland is de evz aangewezen als ecologische verbindingszone voor het veiligstellen van internationaal kwetsbare populaties. De beschermde waarden van de EHS en evz zijn breder dan die van het Natura 2000 gebied. Het gaat bijvoorbeeld om de 'wezenlijke waarden' van het gebied. Voor toetsing aan deze regelgeving geldt geen vast omlijdnd stappenplan zoals voor de toetsing aan de Natuurbeschermingswet. De EHS, de ecologische verbindingszones en de weidevogelleefgebieden zijn dan ook planologisch beschermd. Dat betekent dat ze in principe niet mogen worden aangetast door de ontwikkeling van bijvoorbeeld woningen, infrastructuur of andere ingrepen. In bepaalde situaties kan de provincie, onder voorwaarden, echter toestemming geven. Deze voorwaarden zijn beschreven in de Provinciale Ruimtelijke Verordening bij de Structuurvisie (PRVS). Als een ingreep wordt

toegestaan, moet de initiatiefnemer de (potentiële) natuurwaarden die verloren gaan compenseren (www.noord-holland.nl).

Gebiedsbescherming valt verder buiten het bestek van deze gedragscode.

Afbeelding 1.1 Ligging EHS (groen gearceerd) en EVZ (rode lijnen) rondom Wormerland.

1.2 Doel

Gemeente Wormerland heeft als initiatiefnemer van een ruimtelijk plan of activiteit en beheerder van de openbare ruimte regelmatig te maken met de Flora- en faunawet. Eén van de centrale begrippen in de Flora- en faunawet is de 'zorgplicht', die geldt voor alle soorten. Deze zorgplicht geldt ook voor de gemeente Wormerland als initiatiefnemer van een activiteit.

Ruimtelijke ingrepen kunnen versturende of verontrustende effecten hebben op beschermde diersoorten en plantensoorten. Indien schade wordt toegebracht aan beschermde soorten, kan dat leiden tot overtreding van de in de artikelen 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet gestelde verbodsbepalingen. In geval van dreigende overtreding is voorafgaand aan de activiteit een ontheffing vereist (ex artikel 75 van de Flora- en faunawet).

Omdat dit bij initiatiefnemers (zoals gemeente Wormerland) en het bevoegd gezag (Ministerie van Economische Zaken) een last veroorzaakt die niet in verhouding staat tot het natuurbelang, heeft het toenmalige ministerie van LNV een aantal vrijstellingen mogelijk gemaakt van de verbodsbepalingen van de artikelen 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet.

Indien wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode is in een aantal gevallen geen ontheffing nodig.

Doelen van de 'Gedragscode Flora- en faunawet van de Gemeente Wormerland' zijn: Het - binnen de gemeente Wormerland en bij haar opdrachtnemers - verbeteren van de bekendheid met de Flora- en faunawet en het handelen conform deze wet.

- Het op eenvoudiger wijze, dan in de huidige situatie, kunnen voldoen aan de vereisten van de Flora- en faunawet, namelijk invulling geven aan het centrale

begrip zorgvuldig handelen uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

- Een afname van het risico op vertraging van projecten ten gevolge van bezwaar en beroep.
- Duidelijkheid scheppen in de verdeling van bevoegdheden en taken met betrekking tot het naleven van de Flora- en faunawet binnen de gemeente en voor derden.
- Een effectievere en efficiëntere werkwijze met betrekking tot de toepassing van de Flora- en faunawet zowel door de gemeente als door derden.

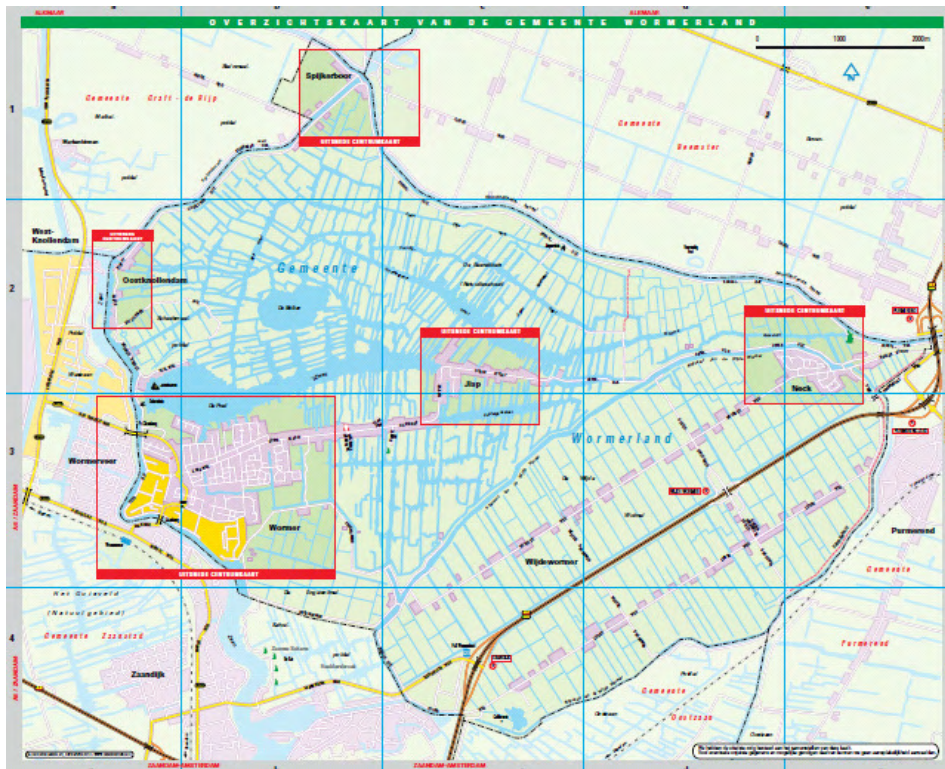
1.3 Reikwijdte

De gedragscode Flora en faunawet heeft betrekking op de werkzaamheden die binnen de gemeentegrenzen plaatsvinden. Deze gedragscode is opgesteld voor handelingen die door of in opdracht van gemeente Wormerland worden uitgevoerd en die mogelijk negatieve effecten kunnen hebben op soorten van Tabel 2 en Tabel 3 of vogels. Bijlage 2 bevat informatie over de aanwezige en mogelijk te verwachten (strikt) beschermde soorten in Wormerland. In hoofdstukken 3 en 4 wordt nader gespecificeerd om welke werkzaamheden het gaat. Voor wat betreft 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' geldt slecht vrijstelling voor tabel 2-soorten en voor wat betreft 'bestendig beheer en onderhoud' tabel 2-soorten, tabel 3-soorten en vogels. Overigens zijn er ook andere, goedgekeurde gedragscodes waarvan de gemeente Wormerland in sommige gevallen gebruik zou kunnen maken. Het gaat bijvoorbeeld om de gedragscodes voor de waterschappen.

1.4 Gebiedsomschrijving

De gemeente Wormerland is een gemeente in de Zaanstreek in de provincie Noord-Holland. De gemeente telt circa 15.750 inwoners en heeft een oppervlakte van 45,14 km², waarvan 6,51 km² uit water bestaat. Binnen de gemeente bevinden zich de volgende dorpen en buurtschappen:

- Jisp	- Neck	- Oostknollendam
- Spijkerboor	- Wijdewormer	- Wormer
- Bartelsluis	- Engewormer	

Afbeelding 1.2 Topografische kaart met gemeentegrenzen en dorpen

Verder bestaat de gemeente voor het grootste gedeelte uit het Natura 2000 gebied, het Wormer- en Jisperveld en de Kalverpolder en de Polder de Weide Wormer.

Wormer is het grootste dorp binnen de gemeente. Van oorsprong betreft het een lintdorp dat doorloopt naar Jisp. Rond de rivier de Zaan is het dorp echter fors uitgebreid met woonwijken, sportvelden en industrieterreinen. De woonwijken in Wormer zijn veelal ruim opgezet en bevatten veel water en openbaar groen (zie afbeelding 1.3 en 1.4).

Afbeelding 1.3 Stedelijk groen Wormer

De oudere woonwijken, direct achter de doorgaande weg zijn ouder en bevatten daardoor rijkere groenstructuren, zoals oudere solitaire bomen en bomenrijen. In de meer recente nieuwbouwwijken aan de zuidzijde van het dorp, tegen het industrieterrein, is het openbaar groen nog vrij jong.

Ten oosten van Wormer ligt het dorp Jisp, een typisch lintdorp bestaande uit een vrij smalle weg met aan weerszijde bebouwing. Achter de dorpskern is een vrij recente woonwijk gebouwd. Een ander typisch lintdorp binnen de gemeente is Oostknollendam, wat ten noorden van Wormer ligt. Ook hier zijn op enkele plekken woonwijken achter de bestaande lintbebouwing gerealiseerd. Het openbaar groen in deze lint bebouwing bestaat veelal uit een smalle berm met eventueel een bomenrij en een watergang langs

de weg. De woonwijken achter de lintbebouwing zijn vaak wat ruimer opgezet en bevatten plantsoenen en bomenrijen.

Spijkerboor is een klein dijkdorp aan de ringdijk van het Noord-Hollandskanaal. Het openbaar groen betreft hier de wegberm en het dijktafval. Ook Neck betreft van oorsprong een klein dijkdorp aan de Ringdijk van de Weide Wormer. Echter zijn achter de oude dorpskern meerdere woonwijken verrezen en heeft zijn eigen sport- en tennisvelden. Ook deze wijken zijn vrij ruim opgezet en bevatten veel openbaar groen zoals plantsoenen, bomenrijen en speelplekken. Achter het dorp ligt verder een transformatorstation, welke omgeven is door een brede rij bosschages en bomen. De doorgaande weg door het dorp, de Noorderweg, is eveneens voorzien van een bomenrij, welke doorloopt door de Weide Wormer. Polder de Weide Wormer is een droogmakerij ten zuidoosten van het Wormer- en Jisperveld en wordt doorkruist door de A7.

Afbeelding 1.4 Rietgorspad Wormer

Afbeelding 1.5 Dorpsstraat Jisp

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 1 van deze gedragscode gaat in op de aanleiding, doel en reikwijdte van de gedragscode Flora- en faunawet Wormerland en de gehanteerde definities. Hoofdstuk 2 omschrijft de verantwoordelijkheden met betrekking tot de uitvoering van deze gedragscode, toezicht en controle, informatie over de aanwezige soorten en hoe om te gaan met afwijkingen of noodgevallen. Dit is het algemene deel van de gedragscode. In hoofdstuk 3 en 4 zijn de bepalingen voor gedragslijnen opgenomen die gelden voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (hoofdstuk 3) en bestendig beheer en onderhoud (hoofdstuk 4).

1.6 Definities

In de gedragscode worden de volgende termen gehanteerd:

Beschermde soorten in Tabel 1 of algemene beschermde soorten:	Soorten waarvoor een algemene vrijstelling (zie Vrijstellingsbesluit artikel 16b, lid1) geldt van een aantal belangrijke verbodsbepalingen voor; (i) de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud van vaarwegen, watergangen, waterkeringen, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen en bermen en in het kader van natuurbeheer; (ii) de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw en de bosbouw; (iii) bestendig gebruik; (iv) de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. De zorgplicht geldt wel voor deze soorten.
---	---

Beschermde soorten in Tabel 2 of overige beschermde soorten:	Beschermde soorten waarvoor geen algemene vrijstelling geldt, maar die niet genoemd zijn in Bijlage I van het Vrijstellingsbesluit noch staan vermeld op Bijlage IV van de Habitatrictlijn. Voor deze soorten geldt een vrijstelling van een aantal belangrijke verbodsbepalingen voor ingrepen in het kader van bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ingrepen, mits wordt gewerkt op basis van een door de Minister goedgekeurde gedragscode.
Beschermde soorten in Tabel 3 of strikt beschermde soort:	Soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrictlijn of in Bijlage I van het Vrijstellingsbesluit; voor deze soorten geldt een vrijstelling van een aantal belangrijke verbodsbepalingen voor ingrepen in het kader van bestendig beheer en onderhoud, mits wordt gewerkt op basis van een door de Minister goedgekeurde gedragscode.
Bevoegd gezag:	Het bevoegde gezag betreffende de Flora- en faunawet is de minister van EZ. In de praktijk is het de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) die op basis van advies van de Dienst Landelijk Gebied besluit over ontheffingen in het kader van de Flora- en faunawet.
Broedseizoen:	Voor het broedseizoen kan in het kader van Flora- en faunawet geen standaardperiode worden gehanteerd. Het gaat om de periode dat een vogel bezig is om een nest te bouwen, te broeden en broedzorg geeft, ongeacht de tijd van het jaar. Per vogel is het broedseizoen vaak anders; afhankelijk van de weersomstandigheden kan de Blauwe reiger al beginnen met nestbouw in december en de Boomvalk pas in mei. De meeste vogels broeden tussen medio maart en medio juli.
Compensatie	Compensatie bestaat uit het treffen van maatregelen die een (na mitigatie) resterend negatief effect op natuur te niet doen door een oppervlakte en/of type natuur te ontwikkelen die minimaal gelijkwaardig is aan wat er door een ingreep verloren gaat.
Deskundige:	Persoon die (i) op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of (ii) op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten en/of (iii) als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en/of (iiii) zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en -bescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld VZZ, RAVON, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of (iiiiii) zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of soortenbescherming.
Gedragscode	De gedragscode is een branchegerichte werkinstructie voor zorgvuldig handelen tijdens het verrichten van werkzaamheden die betrekking hebben op ruimtelijke inrichting dan wel bestendig beheer op plaatsen waar vaste groeiplaatsen van beschermde flora en/of rust of verblijfplaatsen zijn van beschermde fauna.

Gunstige staat van instandhouding	Om te bepalen of soorten in een 'gunstige staat van instandhouding' verkeren, wordt beoordeeld op een aantal criteria: (i) dat de populatie een levensvatbare component van de habitat (leefgebied) is en blijft, (ii) dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort niet wezenlijk wordt verkleind (iii) dat er een voldoende grote habitat blijft bestaan waarin de populaties van de soort zich op de lange termijn in stand kunnen houden. Wanneer er slechts sprake is van één exemplaar dat verstoord zal worden, is het Ministerie van Economische Zaken van mening dat er geen sprake is van een 'ongunstige staat van instandhouding', aangezien het geen invloed zal hebben op de populatie. Als het echter om een zeldzame soort gaat, kan dit anders zijn.
Habitatrichtlijn	De EG-richtlijn betreffende de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (92/43/EEG van 21 mei 1992, in werking getreden in juni 1994). Deze richtlijn heeft tot doel bij te dragen aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het in standhouden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie. De soortspecifieke werking van de Habitatrichtlijn is ondertussen geïmplementeerd in de Flora- en faunawet, de gebiedsspecifieke werking in de Natuur- beschermingswet 1998.
Initiatiefnemer:	De initiatiefnemer is hoofdverantwoordelijk voor de naleving van deze gedragscode en aansprakelijke partij voor het bevoegd gezag. In overeenstemming met de wet wordt de verantwoordelijkheid voor het toepassen van de wet binnen de gemeente bij de projectleider neergelegd.
Locatie:	Het gebied waar concrete buiten werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of beheer- en onderhoud worden uitgevoerd.
Maatregelen:	Specifieke acties gericht op het zorgvuldig omgaan met flora en fauna; deze maatregelen zijn aanvullend ten opzichte van de werkzaamheden.
Mitigatie:	Onder mitigatie worden maatregelen verstaan die leiden tot een verkleining van het effect van ingrepen op natuur. Mitigerende maatregelen kunnen aan de bron plaats vinden dan wel aan het eind van de effectketen (bijvoorbeeld extra beheermaatregelen die voorkomen dat een effect optreedt).
Natuurbeschermings- Wet 1998	Wettelijke basis voor de bescherming van natuurgebieden in Nederland (Natura 2000-gebieden, beschermde natuurmonumenten). In de (herziene) Natuurbeschermingswet 1998 zijn de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen geïmplementeerd.
Opdrachtgever:	Een persoon (bijvoorbeeld projectleider, etc.) die namens de gemeente als (gedelegeerd) opdrachtgever opereert.
Opdrachtnemer:	Persoon of bedrijf dat in opdracht van de Gemeente Wormerland activiteiten uitvoert (met een mogelijke invloed op de Flora en faunawet beschermde plant- of diersoorten).
Vogelrichtlijn:	De EG-richtlijn betreffende het behoud van de vogelstand (79/409/EEG, 2 april 1979) is op 6 april 1981 in werking getreden. Deze is gewijzigd in 2009: richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand. Het is een Europese richtlijn die betrekking heeft op de instand-

Vogels:

houding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie. Zij betreft de bescherming, het beheer en de regulering van deze soorten en stelt regels voor de exploitatie daarvan. De soortspecifieke werking van de Vogelrichtlijn is ondertussen geïmplementeerd in de Flora- en Faunawet, de gebiedsspecifieke werking in de Natuurbeschermingswet 1998.

De verbodsbepaling van artikel 11 beperken zich bij de vogels tot alleen de plaatsen waar gebroed wordt (nesten, holen etc.), inclusief de functionele omgeving (kwantiteit, kwaliteit, bereikbaar etc.) om het broeden succesvol te laten verlopen en slechts gedurende de periode dat er gebroed wordt (zie definitie broedperiode). De meeste vogels maken elke broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik genieten de bescherming van artikel 11 gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn. Als wordt gewerkt buiten het broedseizoen of maatregelen worden getroffen die moeten voorkomen dat vogels zich gedurende het broedseizoen op de bouwplaats vestigen, is voor deze soorten geen ontheffing nodig.

Slechts een beperkt aantal soorten vogels bewoont het nest permanent of keert jaar in jaar uit terug op hetzelfde nest. Deze permanente verblijfplaatsen zijn jaarrond beschermd. Voor de volgende vijf categorieën van nesten zijn de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet ook buiten het broedseizoen van toepassing:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld Steenuil)
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).
5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen (voorbeeld: Oeverzwaluw) zijn buiten het broedseizoen niet beschermd.

De functionaliteit kan gewaarborgd worden door het ontzien van het nest en essentieel leefgebied. Als een jaarrond beschermd nest is aangetroffen en deze door de ingreep zal verdwijnen is altijd een omgevingscheck nodig. Door een deskundige moet dan worden vastgesteld of er voldoende gelegenheid voor de betreffende vogelsoort is om zelfstandig in omgeving een

Vrijstellingsbesluit:	<p>vervangend nest te zoeken/bouwen. Indien dit niet voor handen is, dan dient, voor zover mogelijk, alternatieve nestgelegenheid aangeboden te worden. Er dient dan ontheffing aangevraagd te worden. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker van de gedragscode om gemotiveerd en gedocumenteerd te bepalen onder welke categorie nest een voorkomende vogelsoort valt. Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (Stb. 2000, 525) van 28 november 2000, laatstelijk gewijzigd bij Stb. 2012, 615.</p>
Werkzaamheden beheer en onderhoud:	<p>De werkzaamheden die worden uitgevoerd in het kader bestendig beheer en onderhoud, omvatten maatregelen als het beheer en onderhoud van (privaat of openbaar) groen, bijvoorbeeld in parken, vaarwegen, waterkeringen, oevers, natuurterreinen, landschapselementen e.d. Belangrijke kenmerken van de werkzaamheden zijn dat ze bestendig zijn en niet ingrijpend van aard (niet grootschalig) en gericht op het handhaven van de bestaande situatie. De werkzaamheden worden vaak getypeerd door een bepaalde frequentie.</p>
Werkzaamheden ruimtelijke ingrepen:	<p>Werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ingrepen en ontwikkeling omvatten bouw-, cultuur- en civieltechnische werkzaamheden. Het gaat om (meestal eenmalige) werkzaamheden die voortvloeien uit bestemmingsplannen, bouwprojecten, bouw- en sloopplannen, infrastructurele werken en waterwerken. De werkzaamheden worden uitgevoerd bij de ontwikkeling van projecten (initiatieven) in het kader van stedenbouw, wegebouw, spoorwegbouw, ontwikkeling van bedrijventerreinen en groenprojecten.</p>
Zorgvuldig handelen	<p>Zodanig handelen dat er geen 'wezenlijke invloed' is op (de populaties van) beschermde soorten en dat, voor zover het dieren betreft, schade aan dieren zelf en aan hun voortplantings- en vaste rust- en verblijfplaatsen zo veel mogelijk wordt voorkomen.</p> <p>Zorgvuldig handelen houdt in elk geval ook in dat, voorafgaand aan en tijdens werkzaamheden, voor zo ver in redelijkheid gevegd, alles wordt verricht of gelaten om te voorkomen of zo veel mogelijk te beperken, dat dieren worden verwond of gedood of dat nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden beschadigd, vernield of verstoord. Zorgvuldig handelen is verplicht voor soorten van tabel 2 en 3 en vogels.</p>
Zorgplicht	<p>In artikel 2 van de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen: een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Dat wil zeggen dat een ieder die redelijkerwijs kan vermoeden of weet dat zijn of haar handelingen nadelige gevolgen kunnen hebben voor (individuele) planten of dieren verplicht is om deze handelingen achterwege te laten of de gevolgen zoveel mogelijk te beperken.</p> <p>De zorgplicht is ingegeven door wat algemeen beschaafd en fatsoenlijk wordt geacht, terwijl zorgvuldig handelen verder gaat. De zorgplicht geldt altijd voor alle individuen van de in het wild levende in Nederland voorkomende soorten planten en dieren, ongeacht of de soort beschermd is en ongeacht of er ontheffing of vrijstelling is verleend.</p>

2 GEDRAGSCODE: ALGEMEEN DEEL

2.1 Inleiding

In dit algemeen deel wordt omschreven op welke wijze de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden met betrekking tot de (gedragscode) Flora- en faunawet binnen het gemeentelijke apparaat verankerd worden.

2.2 Verantwoordelijkheden

1. Gemeente Wormerland is als initiatiefnemer van een ruimtelijk plan of project, dan wel uitvoerder van activiteiten vallend onder 'bestendig beheer en onderhoud' verantwoordelijk voor de naleving van deze gedragscode Flora- en faunawet.
2. Gemeente Wormerland maakt deze gedragscode actief openbaar, zodat haar eigen personeel, (potentiële) opdrachtnemers, belanghebbenden en belangstellenden tijdig over het bestaan en de inhoud van de gedragscode worden geïnformeerd.
3. Gemeente Wormerland is verantwoordelijk voor het monitoren, evalueren en actualiseren van deze gedragscode.
4. Standaardbepalingen, waarnaar verwezen dient te worden in het contract tussen gemeente en opdrachtnemer:
 - a. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het adequaat uitvoeren van de in deze gedragscode beschreven maatregelen, ook als deze in onderaanneming worden uitgevoerd.
 - b. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het tijdig, correct en volledig informeren en instrueren van de bij de werkzaamheden en maatregelen betrokken personen.
 - c. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het aanwezig zijn van deze gedragscode met bijlagen op de locatie waar de werkzaamheden worden uitgevoerd.
 - d. De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het geven van een adequate invulling aan de algemene zorgplicht tijdens de uitvoering van de werkzaamheden, ook in gevallen waarin deze gedragscode niet voorziet.
 - e. De opdrachtnemer kan door gemeente Wormerland aansprakelijk worden gesteld voor schade, als deze het gevolg is van het niet naleven van deze gedragscode.
 - f. Gemeente Wormerland is bevoegd om sancties tegen de opdrachtnemer te treffen, als blijkt dat deze zich niet houdt aan de gedragscode.
 - g. In gevallen waarin deze gedragscode niet voorziet en bij twijfel over de meest adequate uitvoering van maatregelen, wordt door initiatiefnemer tijdig advies ingewonnen bij een (door de gemeente aan te wijzen) deskundige. Eventueel hieruit voortvloeiende maatregelen worden conform het advies uitgevoerd en gedocumenteerd.

2.3 Informatie aanwezigheid beschermde soorten

1. Een eerste stap voor het inzichtelijk maken van aanwezigheid van (strikt) beschermde soorten en de potenties ofwel verwachtingswaarde van het voorkomen van (strikt) beschermde soorten is de zogeheten quickscan flora- en

fauna oftewel een verkennend onderzoek¹. Middels dit verkennend onderzoek (quickscan) is een beter inzicht verkregen in de (mogelijke) verspreiding van beschermde soorten. Daarbij heeft deze quickscan tot doel om te komen tot een betere risico inschatting met betrekking tot het voorkomen van beschermde soorten in relatie tot de ruimtelijke ontwikkelingen binnen de gemeente.

2. Als bijlage 2 bij deze gedragscode zijn beschrijvingen en overzichtskaartjes opgenomen van soorten uit Tabel 2 en Tabel 3 en vogelsoorten met een jaarrond beschermde nestplaats, waarvan bij het opstellen van de gedragscode bekend is dat zij in gemeente Wormerland voor (kunnen) komen.
3. Indien op basis van de quickscan blijkt dat op een planlocatie beschermde soorten met aan zekerheid grenzende aannemelijkheid aanwezig (kunnen) zijn, wordt nader onderzoek uitgevoerd door een deskundige en wordt gehandeld conform de bepalingen uit deze gedragscode (waaronder tevens valt dat zonodig een ontheffing wordt aangevraagd).
4. Voor gebruik van gegevens geldt een "houdbaarheid". Om bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen een goed inzicht te verkrijgen in de aanwezige natuurwaarden dienen veldgegevens die niet ouder zijn dan 3 jaar gebruikt te worden. Als de beschikbare informatie niet toereikend is dient, afhankelijk van het voorgenomen project of werk, door de gemeente of aannemer (aanvullend) onderzoek uitgevoerd te worden naar soorten flora en fauna. Deze onderzoeken dienen tijdig plaats te vinden (bij sommige soorten is al een jaar voordat de activiteit gaat plaatsvinden).

Voor het uitvoeren van onderzoeken dienen ecologische onderzoeks- en adviesbureaus te worden ingehuurd die deskundig zijn op het gebied van ecologisch onderzoek. De inventarisaties dienen standaard uitgevoerd te worden conform de geldende voorschriften uit de inventarisatieprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus en overige inventarisatievoorschriften van SOVON, RAVON en de VZZ (PGO's) en conform de Soortenstandaards² van het Ministerie van Economische Zaken (o.a. Bittervoorn, Kleine en grote modderkruiper, Rugstreepad, Buizerd, Gierzwaluw, Huismus, Ruige dwergvleermuis, Gewone dwergvleermuis, Rosse vleermuis en Watervleermuis (vleermuisprotocol), Kerkuil, Steenuil en Noordse woelmuis). Deze standaard bevat informatie over de beschermde soort en zijn leefomgeving, regels en hun toepassing, onderzoek en mogelijke maatregelen. De informatie is per soort gespecificeerd naar veel voorkomende activiteiten zoals baggeren, schonen, dempen of rooien van bomen.

5. Voor de zorgvuldige uitvoering van mitigerende maatregelen wordt door opdrachtnemer tijdig voorzien in deskundige ecologische begeleiding.

In beginsel zijn in Wormerland in het kader van deze gedragscode werkzaamheden in relatie tot de volgende elementen van belang:

- a. Standplaatsen van de binnen gemeente Wormerland aangetroffen of te verwachten beschermde plantensoorten vermeld in Tabel 2. Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten vermeld op Tabel 3 zijn in Wormerland niet bekend.
- b. Bomen met holen, spleten of rottingsgaten (uilen, spechten, vleermuizen).
- c. Trekroutes/vliegroutes, vaste verblijfplaatsen en foerageergebied van vleermuizen.
- d. Gebieden, weilanden en wateren met Noordse woelmuis en waterspitsmuis
- e. Wateren met bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierdonderpad en paling.
- f. Voortplantingsplaatsen en rust- en verblijfplaatsen van rugstreepad.
- g. Overwinteringsplaatsen en broeihopen van ringslang.

¹ Voor deze gedragscode is de quickscan uitgevoerd door Bureau Aandacht Natuur, 2013.

² <http://www.hetInVloket.nl/onderwerpen/vergunning-en-ontheffing/dossiers/dossier/flora-en-faunawet-ruimtelijke-ingrepen/soortenstandaards>

- h. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld Steenuil)
- i. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
- j. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Kerkuil en Slechtvalk).
- k. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).
- l. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen (voorbeeld: Oeverzwaluw) zijn buiten het broedseizoen niet beschermd.
- m. Gebieden/bouwgrond/weilanden/daken/gebouwen met in gebruik zijnde nesten van broedvogels.
- n. Overige in gebruik zijnde nesten van broedvogels.
- o. Roestbomen en andere vaste verblijfplaatsen van uilen.

2.4 Slotbepalingen

2.4.1 Onverwachte soorten, afwijkingen en noodgevallen

1. Als bij de werkzaamheden onverwacht een beschermde soort van Tabel 2 of Tabel 3 of een broedvogelsoort³ wordt ontdekt waarvan het voorkomen in het werkgebied niet bekend was, worden de volgende gedragsregels gevolgd:
 - a. De werkzaamheden worden onmiddellijk onderbroken (voor zover het risico bestaat dat er een overtreding ten aanzien van de betreffende soort kan optreden).
 - b. De onderbreking van de werkzaamheden wordt gebruikt om de opdrachtnemer en de initiatiefnemer te informeren en advies van een deskundige in te winnen over de beste wijze om de soort te ontzien.
 - c. Als het om een beschermde soort gaat die in deze gedragscode staat, dan worden de gedragsregels uit deze gedragscode toegepast.
 - d. Als het gaat om een beschermde soort die niet in deze gedragscode wordt behandeld, wordt ontheffing aangevraagd. Tenzij een deskundige kan vaststellen dat de nieuw aangetroffen soort geen nadelige effecten van de werkzaamheden ondervindt.
 - e. De onderbreking is niet nodig als een deskundige in redelijkheid kan vaststellen dat de soort geen negatieve effecten van de werkzaamheden

³ De lijst beschermde soorten is te vinden op <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2005/06/16/overzicht-beschermde-soorten-planten-en-dieren/overzicht-beschermde-soorten-planten-en-dieren.pdf>.

- ondervindt en er geen verbodsbepalingen jegens de nieuw aangetroffen soort worden overtreden. Het kan ook zijn dat de deskundige vaststelt dat de zorg voor de soort juist de voortgang van de werkzaamheden vereist.
- f. De initiatiefnemer neemt contact op met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) van het Ministerie van Economische Zaken (als bevoegd gezag) en overlegt over de ontstane situatie en vraagt zo nodig ontheffing aan.
 - g. De opdrachtnemer / uitvoerder legt nauwkeurig vast om welke soort het gaat, hoe de effectbepaling is, welke voorzorgsmaatregelen worden getroffen, hoe deze worden uitgevoerd en wat het resultaat daarvan is. Dit verslag wordt zo spoedig mogelijk ter beschikking van de initiatiefnemer gesteld.
2. In gevallen waarin er twijfel bestaat over de meest adequate uitvoering van gedragsregels, wordt tijdig advies van een deskundige ingewonnen. De gedragsregels, die de deskundige adviseert, worden gevolgd en gedocumenteerd.
 3. Als het in een concreet geval niet mogelijk is, of voor de betreffende soort(en) niet wenselijk, om te handelen volgens de gedragsregels in deze gedragscode kan van de gedragsregels in deze gedragscode worden afgeweken onder de volgende voorwaarden:
 - a. In het (uitvoerings)plan wordt onderbouwd waarom het in een concrete situatie niet mogelijk is, of voor de betreffende beschermde soorten niet wenselijk, om te handelen volgens de gedragsregels in deze gedragscode.
 - b. Een deskundige stelt een advies op waaruit blijkt dat de aangepaste werkwijze niet leidt tot grotere schade aan beschermde soorten dan de voorgeschreven werkwijze.
 - c. De aangepaste werkwijze wordt voldoende gedetailleerd beschreven en de uitvoerders worden dienovereenkomstig geïnstrueerd.
 - d. De beschrijving van de aangepaste werkwijze is op het werk en bij de directievoerder van het werk aanwezig.Als deze aangepaste werkwijze niet mogelijk is, vraagt u ontheffing aan.
 4. In noodgevallen volgt u de volgende gedragsregels:
 - a. Er is sprake van een noodgeval bij een acute bedreiging van de veiligheid of de volksgezondheid. Voorbeelden zijn:
 - stormschade (bijvoorbeeld gebroken takken die na een storm nog in een boom met in gebruik zijnde vogelnesten hangen)
 - acuut instabiele bomen met vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen.
 - Instabiele delen van gebouwen of constructies met vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen of jaarrond beschermde nesten van vogels.Ook het uitbreken van de iepziekte of andere besmettelijke ziekte van mens, dier of plant of overstromingen gelden als noodgeval.
 - b. In noodgevallen worden gedragsregels gevolgd, die passen bij de geest van deze gedragscode. Als het noodgeval dat toelaat wordt een deskundige ingeschakeld, die adviseert over de wijze waarop de noodzakelijke werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd opdat schade aan beschermde soorten, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, wordt voorkomen. De opdrachtnemer/uitvoerder beschrijft de gevolgde gedragsregels en de eventuele effecten op beschermde soorten en rapporteert daarover direct aan de initiatiefnemer. Deze neemt zonnodig contact op het bevoegd gezag (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland van het Ministerie van Economische Zaken).
 - c. Het inschakelen van een deskundige en het vastleggen van de gevolgde werkwijze zijn van groot belang. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat

het ging om een niet-voorzienbaar noodgeval en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

2.4.2 Toezicht, controle en evaluatie

1. Gemeente Wormerland draagt zorg voor tijdige aanpassing van deze gedragscode indien wijzigingen in wet- en regelgeving daartoe aanleiding vormen en als de (bekende) verspreiding van relevante soorten zodanig verandert dat het formuleren van specifieke maatregelen voor nieuwe soort(groep)en noodzakelijk wordt. Als de maatregelen zodanig veranderen dat een nieuwe beoordeling van de code nodig is, wordt deze aan Ministerie van Economische Zaken ter goedkeuring aangeboden.
2. Indien in het plangebied van een project (ruimtelijke ontwikkeling en inrichting) tabel 2 of 3 soorten worden aangetroffen dienen de werkzaamheden volgens deze gedragscode uitgevoerd te worden. Het afsprakenformulier (bijlage 3) wordt ingevuld en kan gebruikt worden als ecologisch werkprotocol. Als dit niet toereikend is als ecologisch werkprotocol wordt er door een deskundige een specifiek protocol opgesteld. Dit ecologisch werkprotocol dient op de locatie aanwezig te zijn en bekend te zijn onder werknemers die betrokken zijn bij de werkzaamheden. De werkzaamheden dienen conform dit protocol uitgevoerd te worden.
3. Gedurende de uitvoeringsfase kan, in opdracht van de initiatiefnemer, door een deskundige steekproefsgewijs toezicht worden gehouden op de juiste toepassing van de gedragscode Flora- en faunawet.
4. De formeel handhavende instantie is de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit (NVWA) van het Ministerie van Economische Zaken. De NVWA kan op eigen initiatief en op verzoek handhavend optreden. Daarbij wordt gekeken of de juiste procedure is gevolgd en of de voorschriften en gedragsregels die vermeld zijn in de gedragscode door de initiatiefnemer worden nageleefd. De NVWA doet de strafrechtelijke handhaving. De afdeling Bestuursrechtelijke handhaving van RVO doet het bestuursrechtelijke deel.
5. Alle documentatie die in het kader van de uitvoering van de gedragscode, door de gemeente of de initiatiefnemer, wordt opgesteld dient ten minste twee jaar in het (project)archief bewaard te blijven in verband met eventuele controle van de NVWA.
6. De initiatiefnemer is te allen tijde eindverantwoordelijk voor het volgen van de voorschriften en gedragsregels van de gedragscode, dus ook voor de kwaliteit van de uitgevoerde veldonderzoeken en voor de gevolgde procedures.

3 GEDRAGSREGELS RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN INRICHTING

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk omvat de gedragsregels voor werkzaamheden in de openbare ruimte betreffende plannen of projecten in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling. Deze werkzaamheden die vallen onder het begrip ruimtelijke ontwikkeling en inrichting als bedoeld in art. 16b lid 1 sub d van het Vrijstellingsbesluit.

- Voor soorten van Tabel 1 geldt een vrijstelling, wel blijft de zorgplicht van kracht.
- De gedragslijnen voor ruimtelijke ingrepen zijn in het bijzonder van toepassing op soorten van Tabel 2.
- Voor Tabel 3 soorten en vogels geldt in het geval van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling geen vrijstelling. In bijna alle gevallen is wel ontheffing nodig voor 'verstoren'. De gedragsregels ten aanzien van soorten van Tabel 3 en vogels zijn er dan ook op gericht om verbodsbepalingen zoveel als mogelijk te voorkomen en als leidraad voor een ontheffing ex artikel 75.

In paragraaf 3.2 worden de werkzaamheden beschreven die vallen onder het begrip ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. In paragraaf 3.3 wordt ingegaan op de te nemen maatregelen bij de voorbereiding van plannen en projecten. In de volgende paragraaf, die tezamen de Natuurkalender Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting vormt, wordt per type werkzaamheid aangegeven welke gedragsregels moeten worden gevolgd. Voor nog meer informatie, gedragsregels en mitigerende en compenserende maatregelen ten aanzien van een aantal beschermde soorten wordt tevens verwezen naar de soortenstandaards (<http://www.hetInVloket.nl/onderwerpen/vergunning-en-ontheffing/dossiers/dossier/flora-en-faunawet-ruimtelijke-ingrepen/soortenstandaards>).

Het is niet mogelijk om precies te omschrijven wat men moet doen of laten in het kader van de zorgplicht. Zorgplicht betekent dat men zich netjes en beschaafd moet gedragen. Men moet redelijkerwijs zijn best doen om schade aan wilde planten en dieren te vermijden.

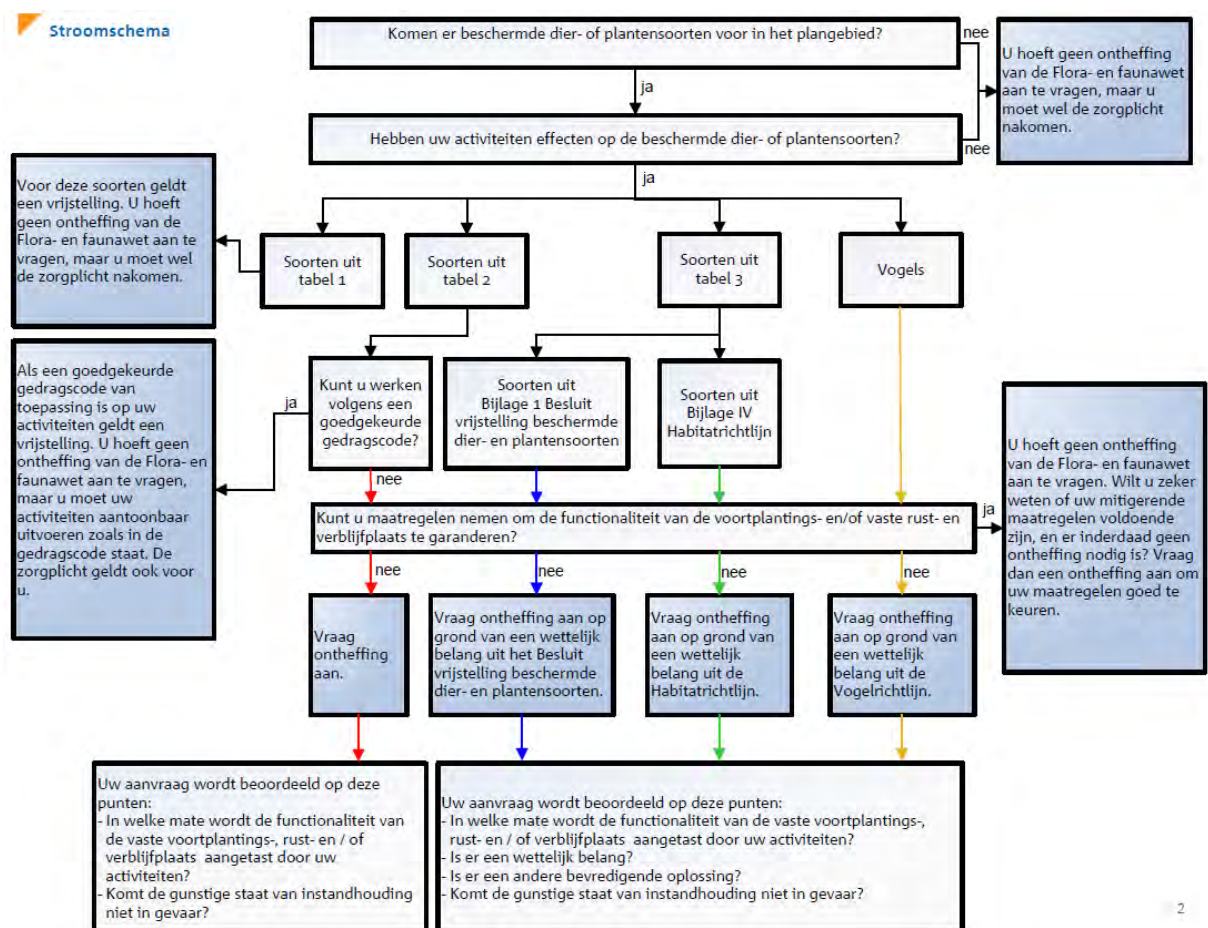
3.2 Werkzaamheden ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

1. Deze gedragscode heeft betrekking op werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en omvat bouw-, cultuur- en civieltechnische werkzaamheden. Het gaat om werkzaamheden die voortvloeien uit bestemmingsplannen, bouwprojecten, bouw- en sloopplannen, infrastructurele werken, waterwerken en achterstallige onderhouds- en beheerswerkzaamheden. De werkzaamheden worden uitgevoerd bij de ontwikkeling van projecten (initiatieven) in het kader van stedenbouw, wegenbouw, ontwikkeling van bedrijventerreinen en grote groenprojecten.
2. Ruimtelijke ontwikkeling beperkt zich niet alleen tot uitvoeringsniveau, maar strekt zich ook uit tot activiteiten op het strategisch niveau (bijvoorbeeld met het opstellen of wijzigen van een bestemmingsplan). Wanneer een bestemmingsplan functieverandering mogelijk maakt kan dit namelijk effect hebben op de aanwezige natuurwaarden. Bij het opstellen van bestemmingsplannen dient ook rekening gehouden te worden met beschermde soorten (en gebieden).

3.3 Maatregelen bij de voorbereiding van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

1. Bij het opstellen van een bestek dient een inschatting gemaakt te worden van de benodigde onderzoeksinspanning. Er kan tijdig rekening gehouden worden met het inplannen van veldonderzoek en bij de uitvoering van werkzaamheden noodzakelijke maatregelen dan wel gestart worden met de ontheffingsaanvraag voor de Flora- en faunawet of dat werken volgens deze gedragscode zorgt voor vrijstelling. Voor elk plan of project wordt met betrekking tot ruimtelijke ontwikkeling en inrichting dient het stappenplan Flora en faunawet, te vinden op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (<http://www.hetInvloket.nl/onderwerpen/vergunning-en-ontheffing/dossiers/dossier/flora-en-faunawet-ruimtelijke-ingrepen>) doorlopen te worden om te bepalen wat gedaan moet worden om bepaalde werkzaamheden uit te mogen voeren, om vast te stellen of en met welke beschermde soorten bij uitvoering rekening moet worden gehouden en of een ontheffing aangevraagd moet worden of dat werken volgens deze gedragscode zorgt voor vrijstelling.

Hieronder is het stappenplan schematisch weergegeven.

Afbeelding 3.1 Stroomschema gedragscode of ontheffing, aangepaste beoordeling ruimtelijke ingrepen (bron:Min. EZ)

In het geval een ontheffing nodig is en beschermde flora en fauna (of beschermde gebieden) mogelijk schade ondervinden moet bij het aanvragen van de omgevingsvergunning het Wabo-formulier 'handelingen met gevolgen voor beschermde plant- en diersoorten' (of 'handelingen met gevolgen voor beschermde natuurgebieden') worden ingevuld. Zo wordt tegelijk met de omgevingsvergunning een ontheffing Flora- en faunawet aangevraagd.

De gemeente is de verlener van de omgevingsvergunning, maar niet het bevoegd gezag van het onderdeel beschermde flora en fauna (of natuurgebieden) in de omgevingsvergunning. Voordat de gemeente de omgevingsvergunning kan verlenen moet ze eerst een 'Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb) van het Ministerie van Economische Zaken (of de provincie in verband met de Natuurbeschermingswet) hebben ontvangen. De afweging of het maatschappelijk belang van een handeling, plan of project opweegt tegen de eventuele negatieve gevolgen op de beschermde soorten (en/of gebieden) wordt dus op een hoger bestuurlijk niveau gemaakt. De aanvrager kan de gemeente zelf zijn, maar bijvoorbeeld ook de projectontwikkelaar/aannemer.

Normaliter haakt de aanvraag van een ontheffing (of vergunning) op grond van de Flora en faunawet (en Natuurbeschermingswet) aan bij de omgevingsvergunning. Is er echter geen omgevingsvergunning maar wel een ontheffing Flora- en faunawet nodig, dan dient deze aanvraag tot ontheffing ingediend te worden bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (www.drloket.nl). Ook kan het zijn dat de aanvraag om ontheffing (of vergunning al eerder is ingediend via Rijksdienst voor Ondernemend Nederland dan de aanvraag om de omgevingsvergunning om bijvoorbeeld al vooraf de kans van slagen van een project in verband met de natuurwetgeving te onderzoeken.

2. Bij de uitvoering van de werkzaamheden met betrekking tot ruimtelijke ingrepen wordt in beginsel rekening gehouden met de meest kwetsbare periode voor de betreffende planten- en diersoorten.
 - Op locaties met Tabel 2 en 3 soorten (inclusief broedvogels) wordt gewerkt in veilige perioden zoals met **GROEN** aangegeven in de kalender van werkzaamheden. In deze periode kan zonder voorwaarden worden gewerkt, mits de algemene zorgplicht wordt gehanteerd.
 - Onder voorwaarden kan op locaties met Tabel 2 en 3 soorten (inclusief broedvogels) buiten de veilige periode worden gewerkt. In de kalender van de verschillende werkzaamheden is met **GEEL** aangegeven wanneer 'werken onder voorwaarden' wordt uitgevoerd. De voorwaarden worden daarna beschreven.
 - Bepaalde werkzaamheden worden op locaties met Tabel 2 en 3 soorten (inclusief broedvogels) niet in de kwetsbare periode uitgevoerd. In de kalender is dit met **ROOD** aangegeven.

De perioden op de kalenders zijn slechts indicatief. Binnen de soortgroepen kunnen grote verschillen zijn. Zie de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetlnvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539 en www.hetlnvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

3.4 Natuurkalender Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

Het doel van de gedragsregels in deze Natuurkalender is voorkomen dat individuele planten en dieren worden gedood of dat hun groeiplaatsen resp. voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden beschadigd, vernietigd of verstoord.

Tot voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden ook essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden

die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau gerekend. Aantasting van foerageergebieden en vliegroutes is enkel ontheffingsplichtig indien zij van groot belang zijn voor de functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen van de betreffende soort, doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn.

De periodes in de natuurkalender zijn slechts indicatief. De kalender is immers van toepassing op soortgroepen, daarbinnen kunnen echter grote verschillen zijn. Het is dus slechts een hulpmiddel waar een deskundige bij betrokken zal moeten worden om te bepalen of de periode inderdaad het meest gunstig is. Ook zijn de soortenstandaards ten aanzien van verschillende soorten aan te raden om periodes te raadplegen.

Opgemerkt wordt dat het volgen van deze gedragsregels niet leidt tot een vrijstelling voor Tabel 3 soorten en vogels:

- zo zal in geval van effecten op verblijfplaatsen van vleermuizen altijd een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk zijn (met het doorlopen van de 'uitgebreide toets').
- Ook is het niet toegestaan om broedende vogels of in gebruik zijnde nestplaatsen te verstoren c.q. te vernietigen. Vooral vogelsoorten met een jaarrond beschermde nestplaats verdienen bijzondere aandacht, aangezien geen perioden gevonden kan worden waarin zonder ontheffing kan worden gewerkt.

Uitgangspunt is dat de onderstaande werkzaamheden zijn voorbereid conform de in dit hoofdstuk aangegeven richtlijnen. Als dat niet het geval is, leidt het volgen van de gedragsregels niet tot een vrijstelling ten aanzien van tabel 2 soorten.

3.4.1 Slopen/reoveren/verbouwen bouwwerken

Bij renovatie-, verbouwings- en sloopwerkzaamheden en het verwijderen van groen direct tegen de bebouwing (bijvoorbeeld klimop etc.) dient rekening te worden gehouden met aanwezigheid van vleermuizen en/of vogels. Voordat renovatie-, verbouwings- en sloopwerkzaamheden kunnen plaatsvinden wordt door een deskundige vastgesteld of vleermuizen en/of vogels de bouwwerken als verblijfplaats gebruiken, en zo ja wat het feitelijke gebruik van een bouwwerk door vleermuizen is (winterverblijf, kraamverblijf/paarverblijf of zomerverblijf). Bij negatieve effecten op verblijfplaatsen met vleermuizen is ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Vleermuizen zomerverblijf												
Vleermuizen paarverblijf												
Vleermuizen winterverblijf												
Vogels												

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per vleermuissoort of vogelsoort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539 en www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd (met uitzondering van noodgevallen zoals instabiele delen van gebouwen of constructies met vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen of jaarrond beschermde nesten van vogels, zie 2.4.1).

Vleermuizen

- Voor vleermuizen (tabel 3 soorten) geldt dat alleen bij het volledig ontzien van de soort of zijn verblijfplaats geen ontheffing nodig is.
- Als het functioneren van alle typen verblijven van de vleermuizen niet is gewaarborgd, wordt een ontheffing aangevraagd.
- Om het functioneren van de verblijfplaats gedurende en na afloop van de werkzaamheden te waarborgen, wordt verzekerd dat de verblijfplaats niet wordt aangetast.
- Zomerverblijven: er wordt gewerkt buiten de kraamperiode; werkzaamheden worden uitgevoerd indien de dieren afwezig zijn, hetgeen voorafgaand aan de werkzaamheden wordt vastgesteld door een ter zake deskundige.
- Paarverblijven & zwermlocaties: er wordt gewerkt buiten de perioden waarin gezwermd, gebalst en gepaard wordt, hetgeen voorafgaand aan de werkzaamheden wordt vastgesteld door een ter zake deskundige.
- Winterverblijven: er wordt gewerkt buiten de periode van overwintering; werkzaamheden worden uitgevoerd indien de dieren afwezig zijn, hetgeen voorafgaand aan de werkzaamheden wordt vastgesteld door een ter zake deskundige.

Vogels

In gebruik zijnde nestplaatsen of andere vaste rust- of verblijfplaatsen mogen niet worden verstoord, beschadigd of vernietigd. Daarom vermijdt u strikt het broedseizoen. Speciale aandacht verdienen soorten met jaarrond beschermde nestplaatsen.

- Als het functioneren van nestplaatsen of andere vaste rust- of verblijfplaatsen niet is gewaarborgd, wordt een ontheffing aangevraagd. Het functioneren is gewaarborgd indien een deskundige heeft vastgesteld dat de verblijfplaats, gedurende en na afloop van de werkzaamheden niet wordt aangetast of verstoord.
- Als er geen jaarrond beschermde nestplaatsen aanwezig zijn, worden de werkzaamheden uitgevoerd als de nestplaatsen niet meer in gebruik zijn.
- Als er wel jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn, is alleen bij volledig ontzien geen ontheffing nodig. Zelfs als alternatieve nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden aangeboden die functioneren voor dat met de werkzaamheden wordt begonnen, is ontheffing nodig. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden als er geen eieren of niet-vliegvlugge jongen op de nestplaats aanwezig zijn.

3.4.2 Dempen/verbreden/baggeren in het kader van achterstallig onderhoud waterlichamen

Bij dempen, verbreden van wateren of baggeren in het kader van achterstallig onderhoud dient rekening te worden gehouden met beschermde planten, zoogdieren, vissen, amfibieën, broedvogels en insecten. Indien bij het dempen, verbreden of baggeren, leefgebieden, overwinteringplaatsen en/of voortplantingsplekken of exemplaren van Tabel 3 soorten (waterspitsmuis, Noordse woelmuis, ringslang, bittervoorn, rugstreeppad) worden vernield of verstoord, is ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Voordat werkzaamheden kunnen plaatsvinden wordt door een deskundige vastgesteld of:

- beschermde planten aanwezig zijn;
- in gebruik zijnde nesten van vogels aanwezig zijn;
- het waterlichaam en bijbehorende oevervegetatie deel uitmaakt van een belangrijke vliegroute of foerageergebied van vleermuizen;
- in gebruik zijnde broeihopen van ringslang aanwezig zijn;

- plaatsen bekend staan als overwinteringplekken en/of voortplantingsgebied voor ringslang, rugstreeppad of bittervoorn;
- onderdeel is van het leefgebied van de Noordse woelmuis of waterspitsmuis.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Planten	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel
Vissen	geel	geel	rood	rood	rood	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel
Amfibieën	geel	geel	rood	rood	rood	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel
Ringslang	geel	geel	rood	rood	rood	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel
Grondgebonden zoogdieren	geel	geel	rood	rood	rood	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel
Vogels	geel	geel	rood	rood	rood	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel
Vleermuizen	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539 en www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Algemeen

- Het afdammen, dempen, vergraven of leegpompen van watergangen op plaatsen waar juridisch zwaarder beschermde soorten worden verwacht wordt in beginsel uitgevoerd in de periode tussen 15 juli en 1 november moet worden toegevoegd. Dus na de voortplantingsperiode en vóór de winterrust van vissen, amfibieën en reptielen.
- Bij het gebruik en de opslag van materiaal en materieel worden groeiplaatsen van beschermde planten of vaste rust- en verblijfplaatsen van diersoorten van Tabel 2 in de oeverzone ontzien.

Planten

- Bij de werkzaamheden wordt ten minste 50% van de groeiplaatsen van beschermde waterplanten gespaard. Het gespaarde gedeelte wordt pas geschoond nadat het eerdere geschoonde gedeelte voldoende is hersteld.
- Bij het voorkomen van een paar exemplaren of een kleine populatie van beschermde (oever)planten zoals harlekijn, hondskruid en veenmosorchis dienen alle exemplaren gespaard te blijven.
- Als bovenstaande niet mogelijk is wordt ten minste 50% van de aanwezige beschermde planten of de losse exemplaren in het groeiseizoen overgezet naar vergelijkbare groeiomstandigheden in of langs bestaande of nieuw gegraven wateren. Beschermde planten die na de zaadzetting niet meer zichtbaar zijn worden van tevoren in het veld gemarkeerd bijvoorbeeld door middel van een stokje met lint.

De gehanteerde werkwijze is afhankelijk van de aanwezige soorten en de grootte van de populatie. Orchideeën leven in symbiose met schimmels. Rondom het wortelstelsel is een mycorrhiza systeem aanwezig dat zich verder uitstrekt dan het wortelstelsel reikt. Daarom is het uitsteken en overzetten van planten onvoldoende. Om orchideeën succesvol te verplaatsen is grondtransplantatie

noodzakelijk. Bovendien zal de nieuw standplaats ook de juiste (grondwater)condities moeten hebben.

- Voor het verplaatsen van Tabel 3 soorten wordt ontheffing aangevraagd van artikel 8 van de Flora- en faunawet. Indien soorten niet binnen een redelijke termijn worden teruggeplaatst is ontheffing nodig van artikel 13, lid 1, van de Flora- en faunawet.

Vissen

- De werkzaamheden worden uitgevoerd bij een watertemperatuur van niet hoger dan 20°C en niet lager dan 10°C.
- Voorafgaand aan het dempen van de watergang moeten tijdig nieuwe watergangen, aangrenzend aan het leefgebied van bestaande populaties, gerealiseerd worden of moeten er maatregelen worden uitgevoerd aan bestaande watergangen. In principe moet evenveel nieuw habitat worden gerealiseerd als dat verdwijnt door de werkzaamheden, of men moet vooraf beoordelen dat de draagkracht voldoende is om het verlies van een enkele sloot op te vangen. Per saldo zal de draagkracht gelijk moeten blijven om ook op de lange termijn de gunstige staat van instandhouding te waarborgen.
- De werkzaamheden worden uitgevoerd in de richting van watergangen die gehandhaafd blijven, zodat vissen daar naar toe uit kunnen wijken. Bij wateren niet dieper dan 1 m worden voorafgaand aan de werkzaamheden met een schepnet weggevangen of verjaagd in de richting van de wateren die behouden blijven.
- Als het gehele water wordt gedempt wordt deze eerst afgedamd, langere sloottrajecten worden opgesplitst in compartimenten van 100 à 200 meter. Vervolgens wordt de waterstand verlaagd tot ca. 20 cm. De in de sloot aanwezige vissen en amfibieën worden door een deskundige weggevangen met behulp van elektrische visapparatuur of schepnet en verplaatst naar een geschikt water in de nabije omgeving. Het water wordt zo snel mogelijk na het wegvangen gedempt.
- Als wateren waarin bittervoorn voorkomt worden gedempt (en de functionaliteit van de verblijfplaats blijft behouden), dan worden eventueel aanwezige zoetwermosselen verplaatst naar een geschikt water in de directe omgeving. De zoetwermosselen zijn zelf niet beschermd, maar zijn essentieel voor de voortplanting van de bittervoorn.
- In wateren waar rivierdonderpadden voorkomen, worden stenen voorzichtig verwijderd, de rivierdonderpadden worden zoveel mogelijk met een schepnet gevangen en overgezet naar een geschikt water in de nabije omgeving.

Amfibieën

- De werkzaamheden worden uitgevoerd bij een watertemperatuur van niet hoger dan 20°C en niet lager dan 10°C.
- Het gedeeltelijk dempen, vergraven of baggeren van sloten of watergangen wordt uitgevoerd in de richting van sloten die gehandhaafd blijven, zodanig dat amfibieën daar naar toe uit kunnen wijken.
- Als het gehele water wordt gedempt wordt de waterstand verlaagd tot circa 15 centimeter. De in de sloot (water en bagger) amfibieën worden door een deskundige weggevangen en verplaatst naar een geschikt water in de nabije omgeving. De sloot wordt zo snel mogelijk na het wegvangen gedempt.
- Bij wateren niet dieper dan 1 m worden soorten voorafgaand aan de werkzaamheden met een schepnet weggevangen of verjaagd in de richting van de wateren die behouden blijven.
- Tenzij is aangetoond dat het verlies van een enkele sloot geen enkel effect heeft op de draagkracht van het gebied dient ten aanzien van de rugstreeppad, voorafgaand aan het dempen, tijdig nieuw water in, of grenzend aan, leefgebied van bestaande populaties, gerealiseerd te worden. Dit nieuwe water moet

functioneren als leefgebied voor een vergelijkbaar aantal rugstreeppadden zoals die aanwezig waren voor het dempen. Nieuwe wateren kunnen zeer snel, soms al na enkele dagen of weken, worden geaccepteerd. Een ondiepe betonnen bak met water kan al voldoende zijn.

- Strooiselhopen, takkenhopen en vergelijkbare plaatsen, die kunnen dienen als overwinteringsplaats voor amfibieën van Tabel 2 en 3 blijven gedurende het winterseizoen ongemoeid.

Ringslang

- Broeihopen die in gebruik zijn, maar ook strooiselhopen, takkenhopen en vergelijkbare plaatsen, die kunnen dienen als overwinteringsplaats voor ringslang blijven ongemoeid.
- Indien niet te voorkomen is dat deze plaatsen aangetast worden dient ontheffing aangevraagd te worden.

Grondgebonden zoogdieren

- Geen werkzaamheden in het voortplantingsseizoen van Noordse woelmuis en waterspitsmuis, van 1 maart tot 1 oktober. Indien de plek onderdeel is van een overwinteringsplaats wordt in overleg met een deskundige bepaald of de werkzaamheden en hoe, kunnen worden uitgevoerd. Voorbeelden om de functionaliteit van het gebied of de gunstige staat van de soort te waarborgen zijn:
 - Aanpassen van het plan zodat de overwinteringslocatie van de noordse woelmuis toch in stand kan blijven.
 - Tijdig voorafgaande aan de eigenlijke werkzaamheden moet nieuw vervangend optimaal leefgebied van gelijke oppervlakte als hetgeen verloren gaat worden gerealiseerd. Dit kan door het opwaarderen van geschikt habitat naar optimaal habitat of door het realiseren van nieuw optimaal habitat. Dit nieuwe optimale habitat moet functioneren voordat de eigenlijke werkzaamheden aanvangen.
- Als compensatie van deze soorten van toepassing is dient ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd.

Broedvogels

- Er wordt gewerkt in de periode van 1 september tot 1 maart, eventueel aangetroffen en in gebruik zijnde nesten met broedsel worden op kaart gemarkeerd (en eventueel wordt nestbescherming aangebracht) en bij het schonen/baggeren ontzien, 3 meter om het nest wordt ongemoeid gelaten.

Vleermuizen

- Werkzaamheden worden pas uitgevoerd op het moment dat vleermuizen geen gebruik maken van de begroeiing en watergangen (foerageren, migratie). Dit is in de winter.
- Wateren, die een essentieel deel uitmaken van het leefgebied van vleermuizen (in het bijzonder meervleermuis en watervleermuis) worden niet zomaar gedempt. Alleen bij volledig ontzien van de soort of zijn leefgebied is geen ontheffing nodig.

3.4.3 Verwijderen opgaande begroeiing, struweel, bosplantsoen, bomen en/of laanbeplanting en dood hout

Bij verwijderen van opgaande begroeiing dient rekening te worden gehouden met beschermde planten, zoogdieren, amfibieën, reptielen en broedvogels. Bij negatieve effecten op Tabel 3 soorten (vleermuizen, Ringslang, Rugstreeppad) en horsten van roofvogels of andere vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen is ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Voordat werkzaamheden kunnen plaatsvinden wordt door een deskundige vastgesteld of:

- beschermde planten aanwezig zijn;
- in gebruik zijnde nesten van vogels aanwezig zijn;
- of bomen met vaste verblijfplaatsen van vogels (kolonie, horsten van roofvogels, spechten) aanwezig zijn;
- of verblijfplaatsen van vleermuizen in bomen aanwezig zijn, en zo ja wat het feitelijk gebruik van een boom door vleermuizen is (winterverblijf, kraamverblijf, paarverblijf);
- of de begroeiing deel uitmaakt van een belangrijke vliegroute van vleermuizen.
- Werkzaamheden worden pas uitgevoerd op het moment dat vogels en/of vleermuizen geen gebruik maken van de begroeiing (mitigeren).
- Bomen met horsten, hollen van spechten, verblijfplaatsen van vleermuizen worden gespaard en in overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het object gewerkt kan worden.
- Indien horsten, hollen van spechten en/of verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn, en/of de begroeiing maakt deel uit van een belangrijke vliegroute van vleermuizen en als vernieling, beschadiging en/of verontrusting onvermijdelijk zijn, wordt een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet aangevraagd.
- Bij het verwijderen van grote oppervlakten aaneengesloten en dichte vegetatie wordt zodanig vanuit één zijde gewerkt dat dieren kunnen ontsnappen.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Planten	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel
Amfibieën	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel
Reptielen /ringslang	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel
Vleermuizen zomerverblijf	geel	geel	rood	rood	rood	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel
Vleermuizen paarverblijf	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	rood	rood	rood	geel	geel
Vleermuizen winterverblijf	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel	geel	geel	rood	rood	rood
Broedvogels	geel	geel	rood	rood	rood	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539 en www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Planten

- Bij werkzaamheden in het groeiseizoen worden beschermde planten gespaard en indien dit niet mogelijk is uitgestoken en overgezet naar geschikte groeiplaatsen in de nabije omgeving. Beschermde planten die na de zaadsetting niet meer zichtbaar zijn worden van tevoren in het veld gemarkeerd bijvoorbeeld door middel van een stokje met lint.
De gehanteerde werkwijze is afhankelijk van de aanwezige soorten en de grootte van de populatie. Orchideeën leven in symbiose met schimmels. Rondom het wortelstelsel is een mycorrhiza systeem aanwezig dat zich verder uitstrekt dan het wortelstelsel reikt. Daarom is het uitsteken en overzetten van planten onvoldoende. Om orchideeën succesvol te verplaatsen is grondtransplantatie

noodzakelijk. Bovendien zal de nieuw standplaats ook de juiste (grondwater) condities moeten hebben.

- Voor het verplaatsen van Tabel 3 soorten wordt ontheffing aangevraagd van artikel 8 van de Flora- en faunawet. Indien soorten niet binnen een redelijke termijn worden teruggeplaatst is ontheffing nodig van artikel 13, lid 1, van de Flora- en faunawet.

Amfibieën en reptielen

- Bepanting met verblijfplaatsen van amfibieën en reptielen van Tabel 2 en 3, zoals ringslang en rugstreeppad, wordt voor het verwijderen gecontroleerd op aanwezige dieren, aangetroffen individuen worden verplaatst naar geschikt biotoop in de omgeving. Bijzondere aandacht verdienen takkenhopen en andere verzamelplaatsen van dood hout. Daaronder kunnen amfibieën en reptielen verblijven en overwinteren. Verwijderen hiervan wordt buiten de overwinteringsperiode van amfibieën en reptielen en buiten het voortplantingsseizoen van de ringslang uitgevoerd. Als blijkt dat dit vaste verblijfplaatsen zijn, moet ontheffing worden aangevraagd.

Vleermuizen

- Voor vleermuizen (tabel 3 soorten) geldt dat alleen bij het volledig ontzien van de soort of zijn verblijfplaats of belangrijke foerageergebied of vliegroute geen ontheffing nodig is.
- Als het functioneren van de verblijfplaats van de vleermuizen niet is gewaarborgd, wordt een ontheffing aangevraagd. Het functioneren is gewaarborgd indien een deskundige heeft vastgesteld dat de verblijfplaats (inclusief toegangen, vliegroutes en essentiële foerageergebieden), gedurende en na afloop van de werkzaamheden niet wordt aangetast of verstoord.
- Zomerverblijven: er wordt gewerkt buiten de kraamperiode; werkzaamheden worden uitgevoerd indien de dieren afwezig zijn, hetgeen voorafgaand aan de werkzaamheden wordt vastgesteld door een ter zake deskundige.
- Paarverblijven & zwermlocaties: er wordt gewerkt buiten de perioden waarin gezwermd, gebalst en gepaard wordt, hetgeen voorafgaand aan de werkzaamheden wordt vastgesteld door een ter zake deskundige.
- Winterverblijven: er wordt gewerkt buiten de periode van overwintering; werkzaamheden worden uitgevoerd indien de dieren afwezig zijn, hetgeen voorafgaand aan de werkzaamheden wordt vastgesteld door een ter zake deskundige.
- Bij te beoordelen kapaanvragen van particulieren voor (oude) bomen, waarvan het vermoeden bestaat dat deze geschikt is als verblijfplaats voor vleermuizen kan, in overleg met de aanvrager, een deskundige op het gebied van vleermuizen worden ingeschakeld om de verblijfplaats vast te stellen dan wel uit te sluiten.

Vogels

- Voordat de werkzaamheden plaatsvinden wordt door een deskundige vastgesteld of vogels het bosplantsoen en struweel als verblijfplaats gebruiken, of er een jaarrond beschermde nestplaats aanwezig is en of dit in gebruik is als (winter)schuilplaats voor de huismus.
- Als er geen jaarrond beschermde nestplaatsen aanwezig zijn, worden de werkzaamheden uitgevoerd als de nestplaatsen niet meer in gebruik zijn.
- Als er wel jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn, is alleen bij volledig ontzien geen ontheffing nodig. Zelfs als alternatieve nesten, hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden aangeboden die functioneren voor dat met de werkzaamheden wordt begonnen, is ontheffing nodig. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het

nest gewerkt kan worden als er geen eieren of niet-vliegvlugge jongen op de nestplaats aanwezig zijn.

- Zo nodig dienen actief alternatieven aangeboden te worden. Ook zal beoordeeld moeten worden middels een omgevingscan of, anders dan jaarrond beschermde vogels, er zwaarwegende ecologische omstandigheden zijn voor alle overige vogels waardoor mogelijk de gunstige staat van instandhouding in het gevaar komt.

3.4.4 Grondwerken (bouwrijp maken, afgraven, ophogen, in depot zetten)

Bij grondwerken dient rekening te worden gehouden met planten, rugstreepad, waterspitsmuis, Noordse woelmuis en broedvogels, broedkolonies en andere vaste nestplaatsen van vogels zoals oeverwaluw. Een deskundige onderzoekt of er beschermde planten of dieren aanwezig zijn.

Bij negatieve effecten op Tabel 3 soorten, vogels, rugstreepad, Noordse woelmuis en waterspitsmuis is ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Planten												
Broedvogels												
Rugstreepad												
Grondgebonden zoogdieren												

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539 en www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Planten

- Bij werkzaamheden in het groeiseizoen worden beschermde planten gespaard en indien dit niet mogelijk is uitgestoken en overgezet naar geschikte groeiplaatsen in de nabije omgeving. Beschermde planten die na de zaadsetting niet meer zichtbaar zijn worden van tevoren in het veld gemarkeerd bijvoorbeeld door middel van een stokje met lint.
De gehanteerde werkwijze is afhankelijk van de aanwezige soorten en de grootte van de populatie. Orchideeën leven in symbiose met schimmels. Rondom het wortelstelsel is een mycorrhiza systeem aanwezig dat zich verder uitstrekt dan het wortelstelsel reikt. Daarom is het uitsteken en overzetten van planten onvoldoende. Om orchideeën succesvol te verplaatsen is grondtransplantatie noodzakelijk. Bovendien zal de nieuw standplaats ook de juiste (grondwater) condities moeten hebben.
- Voor het verplaatsen van Tabel 3 soorten wordt ontheffing aangevraagd van artikel 8 van de Flora- en faunawet. Indien soorten niet binnen een redelijke termijn worden teruggeplaatst is ontheffing nodig van artikel 13, lid 1, van de Flora- en faunawet.

Broedvogels

- Grondwerkzaamheden vinden in principe plaats buiten het broedseizoen. Er kan ontheffing verleend worden voor het werken in het broedseizoen, als maar wordt

voldaan aan de belangen uit de Vogelrichtlijn, er geen andere bevredigende oplossing is en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt. Vinden grondwerkzaamheden wel plaatst in het broedseizoen dan wordt door een deskundige vastgesteld of er broedvogels, broedkolonies en andere vaste nestplaatsen van vogels zoals oeverzwaluw aanwezig zijn of worden voorafgaande aan dit seizoen maatregelen genomen om nestelen te voorkomen.

- Het ontstaan van steilranden (die geschikt kunnen zijn als nestgelegenheid voor oeverzwaluw) wordt vermeden, als de werkzaamheden (deels) in de zomer worden uitgevoerd.
- Als een gronddepot in de zomer wordt verwerkt, worden eventueel aanwezige steilranden voor eind maart afgevlakt of afgedekt, dit om eventuele broedgevallen in periode dat de werkzaamheden worden uitgevoerd te voorkomen.
- Eventueel aangetroffen en in gebruik zijnde nesten/holen met broedsel worden ontzien. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden of er wordt pas met de werkzaamheden gestart nadat het broedsel is uitgevlogen. Indien nesten van vogels aanwezig zijn die jaarrond zijn beschermd, wordt een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet aangevraagd. Voor het verwijderen, beschadigen en/of verontrusten van nesten tijdens het broeden van vogels wordt geen ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet verleend.

Rugstreeppad

- Aangezien de rugstreeppad op het land overwintert dienen werkzaamheden in het landhabitat in beginsel uitgevoerd te worden in de periode van april tot begin oktober, dus buiten de kwetsbare periode van overwintering.
- Bij werkzaamheden in het voortplantingsseizoen (eind april – augustus) worden voorafgaande aan dit seizoen maatregelen genomen om het ontstaan van plasmvorming of andere ondiepe wateren waarin rugstreeppadden zich kunnen voortplanten te voorkomen.
- Tijdens de werkzaamheden wordt tevens het ontstaan van ondiepe plassen tegengegaan.
- Indien grondwerkzaamheden zijn gepland in een terrein met ondiepe plassen, wordt de grond voor eind februari geëgaliseerd. Dit om eventuele aanwezigheid van eiafzetplaatsen van Rugstreeppad in periode dat de werkzaamheden worden uitgevoerd te voorkomen.
- Als het terrein door de werkzaamheden geschikt zou kunnen worden als voortplantingsgebied van de rugstreeppad (bijvoorbeeld omdat het onmogelijk is de vorming van ondiepe plassen tegen te gaan) en er moeten in de betreffende terreindelen werkzaamheden worden uitgevoerd, dan wordt het terrein, of tenminste die delen die geschikt zijn voor rugstreeppadden, afgeschermd door middel van paddenschermen.
- Als er ondanks bovenstaande gedragsregels rugstreeppadden zich gaan voortplanten, wordt een deskundige gevraagd te adviseren hoe de werkzaamheden kunnen worden voortgezet zonder verbodsbepalingen te overtreden. Dit advies wordt opgevolgd en gedocumenteerd. Dit kan bijvoorbeeld door exemplaren te vangen en eisnoeren te rapen en deze zo snel mogelijk naar nieuw gemaakt geschikt habitat aangrenzend aan het oorspronkelijke habitat maar buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Als het niet mogelijk is de werkzaamheden uit te voeren zonder verbodsbepalingen jegens de rugstreeppad te overtreden of dat de soort aanwezig is, wordt ontheffing aangevraagd of worden de werkzaamheden uitgesteld totdat de voortplantingscyclus voorbij is.
- Voorkomen dat de soort zich in een bouwrijp gebied gaat vestigen mag zonder ontheffing. Voor het zoeken en verzamelen van ei-snoeren en het vervolgens verplaatsen naar een geschikt water is ontheffing van de artikelen 12

noodzakelijk. Als de ei-snoeren worden opgeslagen en op een later tijdstip worden verplaatst dan is ook ontheffing van artikel 13 nodig.

Grondgebonden zoogdieren

- Bij grondwerkzaamheden minimaal 5 m afstand houden tot wateren, die deel uitmaken van het leefgebied van de waterspitsmuis en Noordse woelmuis. Let op: bij werk IN de watergang geldt de regel zoals genoemd bij 3.4.2.

3.4.5 Plaatsen van verlichting

Bij het plaatsen van verlichting moet rekening gehouden worden met vleermuizen. Als negatieve effecten niet kunnen worden voorkomen, moet ontheffing worden aangevraagd.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Vleermuizen zomerverblijf												
Vleermuizen winterverblijf												

*De precieze periode verschilt per vleermuissoort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Vleermuizen

- Voor vleermuizen (tabel 3 soorten) geldt dat alleen bij het volledig ontzien van de soort of zijn verblijfplaats geen ontheffing nodig is.
- Vleermuizen zomerverblijven: Er wordt gewerkt buiten de kraamperiode, werkzaamheden worden uitgevoerd indien de dieren afwezig zijn.
- Vleermuizen winterverblijven: Er wordt gewerkt buiten de periode van overwintering, werkzaamheden worden uitgevoerd indien de dieren afwezig zijn.
- Bij het plaatsen van straat- en gevelverlichting wordt rekening gehouden met verblijfplaatsen van vleermuizen. Het licht is naar beneden gericht en directe verlichting van in- en uitvliegopeningen wordt vermeden.
- Ook directe verlichting van essentiële vliegroutes wordt vermeden. In essentiële foerageergebieden wordt de verlichting aangepast of beperkt, zodanig dat het gebied als foerageergebied behouden blijft. Bij het plaatsen van straat- en gevelverlichting wordt met foeragerende vleermuizen rekening gehouden doordat de verlichting niet direct of indirect uitstraalt naar groenstructuren en boomkronen.

4 GEDRAGSREGELS BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de gedragsregels voor werkzaamheden in het kader van 'bestendig beheer en onderhoud'. Deze werkzaamheden vallen onder het begrip 'bestendig beheer of onderhoud' als bedoeld in art. 16b lid 1 sub a van het Vrijstellingsbesluit.

- Voor soorten van Tabel 1 geldt een vrijstelling, wel blijft de zorgplicht van kracht.
- De gedragslijnen voor bestendig beheer en onderhoud zijn van in het bijzonder toepassing op soorten van Tabel 2 en Tabel 3 en vogels.

Indien soorten van Tabel 2 of 3 of vogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd en verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet overtreden dreigen te worden, zijn de werkzaamheden slechts in bepaalde perioden of alleen onder specifieke voorwaarden toegestaan.

Indien de werkzaamheden conform de gedragscode bestendig beheer en onderhoud worden uitgevoerd is geen ontheffing vereist, voor soorten van Tabel 2 of Tabel 3 of voor vogels.

In paragraaf 4.2 worden de werkzaamheden beschreven die vallen onder het begrip bestendig beheer en inrichting. In paragraaf 4.3 wordt ingegaan op de te nemen maatregelen bij de voorbereiding van werkzaamheden. In de volgende paragraaf, die tezamen de Natuurkalender bestendig beheer en onderhoud vormen, wordt per type werkzaamheid aangegeven welke gedragsregels moeten worden gevolgd. Voor nog meer informatie, gedragsregels en mitigerende en compenserende maatregelen ten aanzien van een aantal beschermde soorten wordt tevens verwezen naar de soortenstandaards (<http://www.hetInvloket.nl/onderwerpen/vergunning-en-ontheffing/dossiers/dossier/flora-en-faunawet-ruimtelijke-ingrepen/soortenstandaards>).

Het is niet mogelijk om precies te omschrijven wat men moet doen of laten in het kader van de zorgplicht. Zorgplicht betekent dat men zich netjes en beschaafd moet gedragen. Men moet redelijkerwijs zijn best doen om schade aan wilde planten en dieren te vermijden.

4.2 Werkzaamheden bestendig beheer en onderhoud

1. Deze gedragscode heeft betrekking op werkzaamheden die zijn gericht op voortzetting van het huidige beheer. Het gaat om werkzaamheden als snoeien van heesters en hagen, het snoeien, kappen en vervangen van enkele bomen, snoeien, dunnen van bosplantsoen, maaien van gras, berm en oevervegetaties, het regulier schonen en baggeren van watergangen, vijvers en poelen en het plaatsen of vervangen van hekken etc.
2. De werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud worden door de Gemeente Wormerland mede uitgevoerd ten behoeve van de bescherming van (wilde) flora en fauna, de openbare veiligheid en/of de volksgezondheid en dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van

sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voorbeelden:

- een goede waterkwaliteit, behaald door regelmatig watergangen te schonen en te baggeren, is van belang voor het voortbestaan van de bittervoorn;
- Een gericht maaibeheer, pas na afrijping van de zaden, zorgt ervoor dat orchissen kunnen groeien;
- het kappen en vervangen van bomen met een (zeer) slechte kwaliteit of gevaarstelling is noodzakelijk voor de openbare veiligheid;
- etc.

3. De gedragscode is niet van toepassing indien het beheer ingrijpend gewijzigd wordt. Zoals bij volledige kaalkap van bosplantsoen. In dergelijke gevallen kan een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk zijn.

4.3 Maatregelen bij de voorbereiding van beheer en onderhoud

1. Al bij het opstellen van een beheerplan of bestek dient een inschatting gemaakt te worden van de benodigde onderzoeksinspanning. Er kan tijdig rekening gehouden worden met het inplannen van veldonderzoek en bij de uitvoering van werkzaamheden noodzakelijke maatregelen dan wel gestart worden met de ontheffingsaanvraag voor de Flora- en faunawet of dat werken volgens deze gedragscode zorgt voor vrijstelling.

In het geval een ontheffing nodig is en beschermde flora en fauna (of beschermde gebieden) mogelijk schade ondervinden moet bij het aanvragen van de omgevingsvergunning het Wabo-formulier 'handelingen met gevolgen voor beschermde plant- en diersoorten' (of 'handelingen met gevolgen voor beschermde natuurgebieden') worden ingevuld.

Zo wordt tegelijk met de omgevingsvergunning een ontheffing Flora- en faunawet aangevraagd. Is er geen omgevingsvergunning maar wel een ontheffing Flora- en faunawet nodig, dan dient deze aanvraag tot ontheffing ingediend te worden bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (www.drloket.nl).

Hieronder is het stappenplan schematisch weergegeven.

Afbeelding 4.1 Stroomschema bestendig beheer en onderhoud

2. Bij de uitvoering van de werkzaamheden met betrekking tot ruimtelijke ingrepen wordt in beginsel rekening gehouden met de meest kwetsbare periode voor de betreffende planten- en diersoorten.
- Op locaties met Tabel 2 en 3 soorten (inclusief broedvogels) wordt gewerkt in veilige perioden zoals met **GROEN** aangegeven in de kalender van werkzaamheden. In deze periode kan zonder voorwaarden worden gewerkt, mits de algemene zorgplicht wordt gehanteerd.
 - Onder de voorwaarden kan op locaties met Tabel 2 en 3 soorten (inclusief broedvogels) buiten de veilige periode worden gewerkt. In de kalender van werkzaamheden is met **GEEL** aangegeven wanneer 'werken onder voorwaarden' wordt uitgevoerd.
 - Bepaalde werkzaamheden worden op locaties met Tabel 2 en 3 soorten (inclusief broedvogels) niet in de kwetsbare periode uitgevoerd. In de kalender is dit met **ROOD** aangegeven.

De perioden op de kalenders zijn slechts indicatief. Binnen de soortgroepen kunnen grote verschillen zijn. Zie de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539 en www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

4.4 Natuurkalender Beheer en Onderhoud

Het doel van de gedragsregels in deze Natuurkalender is voorkomen dat individuele planten en dieren worden gedood of dat hun groeiplaatsen resp. voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden beschadigd, vernietigd of verstoord.

Tot voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden ook essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau gerekend. Aantasting van foerageergebieden en vliegroutes is enkel ontheffingsplichtig indien zij van groot belang zijn voor de functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen van de betreffende soort, doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn.

De periodes in de natuurkalender zijn slechts indicatief. De kalender is immers van toepassing op soortgroepen, daarbinnen kunnen echter grote verschillen zijn. Het is dus slechts een hulpmiddel waar een deskundige bij betrokken zal moeten worden om te bepalen of de periode inderdaad het meest gunstig is. Ook zijn de soortenstandaards ten aanzien van verschillende soorten aan te raden om periodes te raadplegen.

4.4.1 Plaatsen, vervangen van hekwerk

Het betreft beheer met een beperkte betekenis voor beschermde planten en dieren. Indien door het plaatsen van hekken of raster ongewenste barrièrewerking tussen leefgebieden van beschermde Tabel 3 soorten (Noordse woelmuis, Waterspitsmuis, Ringslang, Rugstreeppad) optreedt en mitigatie niet mogelijk is, dan dient een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Planten												

Grondgebonden zoogdieren													
Broedvogels													
Reptielen													
Amfibieën													

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539

en www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Planten

- Bij werkzaamheden in het groeiseizoen worden beschermde planten gespaard en indien dit niet mogelijk is uitgestoken en overgezet naar geschikte groeiplaatsen in de nabije omgeving. Beschermde planten die na de zaadsetting niet meer zichtbaar zijn worden van tevoren in het veld gemarkeerd bijvoorbeeld door middel van een stokje met lint.
De gehanteerde werkwijze is afhankelijk van de aanwezige soorten en de grootte van de populatie. Orchideeën leven in symbiose met schimmels. Rondom het wortelstelsel is een mycorrhiza systeem aanwezig dat zich verder uitstrekt dan het wortelstelsel reikt. Daarom is het uitsteken en overzetten van planten onvoldoende. Om orchideeën succesvol te verplaatsen is grondtransplantatie noodzakelijk. Bovendien zal de nieuw standplaats ook de juiste (grondwater) condities moeten hebben.
- Voor het verplaatsen van Tabel 3 soorten wordt ontheffing aangevraagd van artikel 8 van de Flora- en faunawet. Indien soorten niet binnen een redelijke termijn worden teruggeplaatst is ontheffing nodig van artikel 13, lid 1, van de Flora- en faunawet.

Grondgebonden zoogdieren

- Bij de plaatsen van hekken en rasters die niet passeerbaar zijn voor dieren wordt rekening gehouden met verblijfplaatsen van zoogdieren als Noordse woelmuis en Waterspitsmuis: werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd zolang er geen sprake is van ongewenste toenemende barrièrewerking voor de dieren. De ongewenstheid wordt bepaald door een deskundige.

Broedvogels

- Bij werkzaamheden in het broedseizoen nabij bosplantsoen of opgaande begroeiing wordt rekening gehouden met broedvogels. In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden op kaart aangegeven/gemarkeerd en bij werkzaamheden ontzien. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden.

Amfibieën en reptielen

- Bij het plaatsen en vervangen van hekken en rasters die niet passeerbaar zijn voor dieren wordt rekening gehouden met voortplantingsplaatsen van amfibieën en broeihopen en zon- en foerageerplekken van reptielen: werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd zolang er geen sprake is van ongewenste toenemende barrièrewerking voor de dieren. De ongewenstheid wordt bepaald door een deskundige.

4.4.2 Snoeien, kappen en vervangen van alleenstaande bomen / laanbeplanting

De werkzaamheden betreffen het snoeien, kappen en vervangen van alleenstaande bomen en bomen die onderdeel van een laan vormen. Het betreft beheergroepen met een beperkte betekenis voor beschermde planten en dieren.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Broedvogels												
Reptielen												

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539 en www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd (uitzondering hierop is als er is sprake van een noodgeval bij een acute bedreiging van de veiligheid of de volksgezondheid, zie 4.2.1).

Algemeen

- Direct voorafgaand aan de kap worden geschikte bomen door een ter zake deskundige geïnspecteerd op de aanwezigheid van vleermuizen, en in gebruik zijnde verblijfplaatsen van vogels. Indien deze aanwezig zijn, wordt de kap achterwege gelaten of uitgesteld tot een moment dat er geen eieren of onvolgroeide jongen aanwezig zijn en de dieren niet in winterrust zijn.
- De velrichting is afgekeerd van verblijfplaatsen van beschermde soorten van Tabel 2 of 3 of van vogels.

Vleermuizen

- Bomen met holten, spleten of rottingsgaten geschikt voor vleermuizen worden ontzien. Lanen met een functie als vliegroute worden gefaseerd vervangen in de winterperiode (oktober – februari). Bij verwijdering van de hele laan gelden de werkzaamheden als ruimtelijke ingreep, zie hiervoor Hoofdstuk 3.
- Indien door de dunning het functioneren van de vliegroute wordt aangetast dan is ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Grondgebonden zoogdieren

- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden oeverstroken langs water met Waterspitsmuis en Noordse woelmuis ontzien.

Vogels

- Voordat de werkzaamheden plaatsvinden wordt door een deskundige vastgesteld of vogels het bosplantsoen en struweel of de boom (bomen) als verblijfplaats gebruiken en of er een jaarrond beschermde nestplaats aanwezig is.
- Als er geen jaarrond beschermde nestplaatsen aanwezig zijn, worden de werkzaamheden uitgevoerd als de gewone nestplaatsen niet meer in gebruik zijn. Bomen met in gebruik zijnde nesten worden tijdens het broedseizoen ontzien.
- Als er wel jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn, is alleen bij volledig ontzien geen ontheffing nodig. Zelfs als alternatieve nesten, hopen of andere

voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden aangeboden die functioneren voor dat met de werkzaamheden wordt begonnen, is ontheffing nodig. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden als er geen eieren of niet-vliegvlugge jongen op de nestplaats aanwezig zijn. Roofvogels en uilen beginnen doorgaans vroeger met broeden dan andere vogels. Aan het einde van de winter zijn de territoria doorgaans al vastgelegd. De werkzaamheden in de omgeving van roofvogelnesten zoals die van buizerd en sperwer dienen bij voorkeur in de periode oktober tot half februari plaats te vinden.

- Zo nodig dienen actief alternatieven aangeboden te worden. Ook zal beoordeeld moeten worden middels een omgevingscan of, anders dan jaarrond beschermde vogels, er zwaarwegende ecologische omstandigheden zijn voor alle overige vogels waardoor mogelijk de gunstige staat van instandhouding in het gevaar komt.
- Van snoeien in het broedseizoen moet zoveel mogelijk worden afgezien, ook al zijn er geen nesten van broedende vogels aanwezig of worden er geen nesten verstoord door de werkzaamheden, omdat nesten niet altijd even gemakkelijk te ontdekken zijn.

Reptielen

- Indien de plek onderdeel is van een overwinteringsplaats wordt in overleg met een deskundige bepaald of en hoe de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Zo wordt bij het vellen en verwijderen van materiaal de oeverstroken langs water en eventuele broeihopen ontzien.

4.4.3 Snoeien, kappen en vervangen van bosplantsoen en struweel

De werkzaamheden betreffen het snoeien, kappen en vervangen van struweel, griend, bossingels, bos en hakhout. Het betreft beheergroepen met een mogelijk grote betekenis voor beschermde planten en dieren.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Vleermuizen												
Overige zoogdieren												
Broedvogels												
Reptielen												
Amfibieën												

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539 en www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200540

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Algemeen

- Direct voorafgaand aan de kap worden geschikte bomen en bosplantsoen door een ter zake deskundige geïnspecteerd op de aanwezigheid van vleermuizen, en in gebruik zijnde verblijfplaatsen van vogels. Indien deze aanwezig zijn, wordt de

kap achterwege gelaten of uitgesteld tot een moment dat er geen eieren of onvolgroeide jongen aanwezig zijn en de dieren niet in winterrust zijn.

- De velrichting is afgekeerd van verblijfplaatsen van beschermde soorten van Tabel 2 of 3 of van vogels.

Vleermuizen

- Bomen met holten, spleten of rottingsgaten geschikt voor vleermuizen worden ontzien. Bossingels en lanen met een functie als vliegrouete worden gefaseerd gedund in de winterperiode (oktober – februari), zodanig dat de bossingel of laan als vliegrouete intact blijft.
- Indien door de dunning het functioneren van de vliegrouete wordt aangetast dan is ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Overige zoogdieren

- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden oeverstroken langs water met Waterspitsmuis en Noordse woelmuis ontzien.

Vogels

- Voordat de werkzaamheden plaatsvinden wordt door een deskundige vastgesteld of vogels het bosplantsoen en struweel als verblijfplaats gebruiken, of er een jaarrond beschermde nestplaats aanwezig is en of dit in gebruik is als (winter)schuilplaats voor de huismuis.
- Als er geen jaarrond beschermde nestplaatsen aanwezig zijn, worden de werkzaamheden uitgevoerd als de gewone nestplaatsen niet meer in gebruik zijn. Bomen met in gebruik zijnde nesten worden tijdens broedseizoen ontzien.
- Als er wel jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn, is alleen bij volledig ontzien geen ontheffing nodig. Zelfs als alternatieve nesten, hopen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen worden aangeboden die functioneren voor dat met de werkzaamheden wordt begonnen, is ontheffing nodig. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden als er geen eieren of niet-vliegvlugge jongen op de nestplaats aanwezig zijn. Roofvogels en uilen beginnen doorgaans vroeger met broeden dan andere vogels. Aan het einde van de winter zijn de territoria doorgaans al vastgelegd. De werkzaamheden in de omgeving van roofvogelnesten zoals die van buizerd en sperwer dienen bij voorkeur in de periode oktober tot half februari plaats te vinden.
- Zo nodig dienen actief alternatieven aangeboden te worden. Ook zal beoordeeld moeten worden middels een omgevingsscan of, anders dan jaarrond beschermde vogels, er zwaarwegende ecologische omstandigheden zijn voor alle overige vogels waardoor mogelijk de gunstige staat van instandhouding in het gevaar komt.
- Van snoeien in het broedseizoen moet zoveel mogelijk worden afgezien, ook al zijn er geen nesten van broedende vogels aanwezig of worden er geen nesten verstoord door de werkzaamheden, omdat nesten niet altijd even gemakkelijk te ontdekken zijn.

Reptielen

- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden rust- en verblijfplaatsen als bladhopen, oeverstroken, bosranden zoveel mogelijk ontzien (1 maart – 30 september).
- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden takken- en bladerhopen, die dienst kunnen doen als overwinteringsplaats, ontzien (1 oktober – 31 maart).

Amfibieën

- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden voortplantingswateren en hun oeverstroken ontzien (1 maart – 30 september).
- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden takken- en bladerhopen, die dienst kunnen doen als overwinteringsplaats, ontzien (1 oktober – 31 maart).

4.4.4 Snoeien hagen, heesters en (rozen)struiken

Het betreft beheergroepen met een beperkte betekenis voor beschermde planten en dieren. Dit is vooral op broedvogels van toepassing.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Broedvogels												

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Broedvogels:

- In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden op kaart aangegeven/ gemarkeerd en bij het snoeien ontzien. Ook dient er tijdens de werkzaamheden voldoende afstand gehouden te worden in gebruik zijnde nesten. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden.
- De maatregel geldt jaarrond, omdat ook rekening moet worden gehouden met jaarrond beschermde nesten.

Overige soorten

- Tijdens het voor- en najaar kunnen incidenteel ringslangen worden waargenomen in gazons. Met name voor gazons langs de waterlijn dient voldoende aandacht voor deze soort te zijn zodat ringslangen niet in de rotormaaier terechtkomen.

4.4.5 Maaien gazon/kort gras

Dit betreft maaien van gazons in intensief beheer (beeldkwaliteit A en B volgens de beeldcatalogus). Vanwege de frequente maaicyclus heeft het een beperkte betekenis voor beschermde planten en dieren en worden er niet of nauwelijks Tabel 2 of 3 en vogels verwacht.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Broedvogels												
Amfibieën												

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Broedvogels

- In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden op kaart aangegeven en bij maaien ontzien. In overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden.

Amfibieën

- Percelen grenzend aan wateren met Tabel 3 soorten en/of relatief grote populaties (vast te stellen door een deskundige) van Tabel 1 soorten worden in de periode juni – september niet bij of kort na regenachtig weer gemaaid.

Overige soorten

- Tijdens het voor- en najaar kunnen incidenteel ringslangen worden waargenomen in gazons. Met name voor gazons langs de waterlijn dient voldoende aandacht voor deze soort te zijn zodat ringslangen niet in de rotormaaier terechtkomen.

4.4.6 Maaien kruidige vegetaties (o.a. bermen, grasland (in natuurgebieden))

Dit betreft het maaien van gras in extensief beheer en deze beheergroep heeft enige betekenis voor beschermde planten en dieren.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Planten	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel
Broedvogels	geel	geel	rood	rood	rood	rood	rood	geel	geel	geel	geel	geel
Reptielen	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel
Amfibieën	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel	geel

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd. In verband met verkeersveiligheid worden vegetaties op onoverzichtelijke kruispunten en stroken langs drukke wegen vaker gemaaid. Het kan voorkomen dat er in de bloeiperiode van vegetatie wordt gemaaid.

Planten

- Groeiplaatsen van losse exemplaren beschermde planten worden in het veld gemarkeerd en bij het maaien ontzien indien ze op locaties aanwezig zijn die vallen onder de vroege maaibeurt in juni.
- Daar waar grote(re) concentraties orchissen (en/of andere beschermde soorten) aanwezig zijn dient niet alleen rekening te worden gehouden met deze soort bij (vroege) maaibeurten, maar dient het maaibeheer te worden aangepast aan het voorkomen van deze beschermde plantensoort (indien dat nog niet het geval is). Een zogeheten "ecologisch maaibeheer" is hierop van toepassing: bij een ecologisch maaibeheer wordt de vegetatie pas na half juli gemaaid (na de bloei en

zaadsetting van orchideeën) met behulp van een messenbalk. De messenbalk wordt gebruikt om het microreliëf in de bodem niet te verstoren en er minder kans bestaat dat oneffenheden in het terrein kapot worden geslagen (zoals het geval bij rotormaaiers). Na het maaien is het belangrijk om het maaisel af te voeren om verrijking van de bodem tegen te gaan.

- Het maaisel wordt onmiddellijk verwijderd om verrijking en verstikking van de bodem tegen te gaan.
- Het strooien van kunstmest of de vegetatie aanvullen met een zaadmengsel brengt eveneens te veel concurrentie van andere soorten met zich mee en kan daarom niet worden toegepast op de groeiplaatsen van orchideeën.

Broedvogels

- Voorafgaand aan de maaibeurten dient vooraf gekeken te worden of eventuele nestlocaties van vogels (o.a. grondbroeders zoals wilde eend, scholekster en knobbelzwaan) aanwezig zijn.
- In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden gemarkeerd en bij maaien ontzien en in overleg met een deskundige wordt bepaald tot welke afstand er van het nest gewerkt kan worden.

Reptielen

- Grasvegetaties met schuil- en rustplekken van Ringslang worden met de vingerbalk of handmatig gemaaid, in fases zodanig dat minimaal 50% aaneengesloten vegetatie blijft staan om dieren dekking te bieden.

Amfibieën

- Percelen grenzend aan wateren met amfibieën worden overdag en niet bij regenachtig weer, gemaaid in de periode juni – september. De volwassen dieren trekken in het voorjaar 's avonds naar het water, de jonge dieren kunnen het water op regenachtige zomerdagen massaal verlaten. Indien er een situatie ontstaat dat er gedurende het maaien massaal amfibieën tussen het gras aanwezig zijn, dan dient direct het maaien te worden gestaakt en zal in overleg met een deskundige worden bepaald wanneer de werkzaamheden kunnen worden hervat.

4.4.7 Maaien oevertvegetaties en rietvelden

Het betreft een beheergroep met een vaak grote betekenis voor beschermde planten en dieren.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Planten	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Overige zoogdieren	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Broedvogels	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vissen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInvloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Planten

- Groeiplaatsen van losse exemplaren beschermde planten worden in het veld gemarkeerd en bij het maaien ontzien indien ze op locaties aanwezig zijn die vallen onder de vroege maaibeurt in juni.
- Daar waar grote(re) concentraties orchissen (en/of andere beschermde soorten) aanwezig zijn dient niet alleen rekening te worden gehouden met deze soort bij (vroege) maaibeurten, maar dient het maaibeheer te worden aangepast aan het voorkomen van deze beschermde plantensoort (indien dat nog niet het geval is). Een zogeheten "ecologisch maaibeheer" is hierop van toepassing: bij een ecologisch maaibeheer wordt de vegetatie pas na half juli gemaaid (na de bloei en zaadsetting van orchideeën) met behulp van een messenbalk. De messenbalk wordt gebruikt om het microreliëf in de bodem niet te verstoren en er minder kans bestaat dat oneffenheden in het terrein kapot worden geslagen (zoals het geval bij rotormaaiers). Na het maaien is het belangrijk om het maaisel af te voeren om verrijking van de bodem tegen te gaan.
- Het maaisel wordt onmiddellijk verwijderd om verrijking en verstikking van de bodem tegen te gaan.

Grondgebonden zoogdieren

- Oevers met waterspitsmuis en/of Noordse woelmuis worden met de vingerbalk of handmatig gemaaid, gefaseerd maaien zodanig dat minimaal 50% aaneengesloten vegetatie blijft staan om dieren dekking te bieden.

Broedvogels

- Voorafgaand aan het maaien dient vooraf gekeken te worden of eventuele nestlocaties van vogels (o.a. grondbroeders zoals wilde eend, knobbelzwaan maar ook bruine kiekendief) aanwezig zijn.
- Voorafgaand aan het maaien dient vooraf gekeken te worden of eventuele nestlocaties van vogels aanwezig zijn. In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden gemarkeerd en bij maaien ontzien, 3 meter om het nest wordt ongemoeid gelaten en tussen 15 maart en 15 juli minimaal 5 meter.

Reptielen

- Grasvegetaties met schuil- en rustplekken van Ringslang worden met de vingerbalk of handmatig gemaaid, in fases zodanig dat minimaal 50% aaneengesloten vegetatie blijft staan om dieren dekking te bieden. Op plaatsen waar de ringslang voorkomt wordt maaibeheer uitgevoerd in de periode van half september t/m oktober of wordt er, indien mogelijk, aangepast gemaaid door de maaibalk hoger in te stellen (minimaal 10 cm). Indien de plek onderdeel is van een overwinteringsplaats wordt in overleg met een deskundige bepaald of de werkzaamheden en hoe, kunnen worden uitgevoerd. Dit zal oa inhouden dat delen van de vegetatie waar de dieren overwinteren moeten worden ontzien bij de werkzaamheden.
- Op plaatsen waar voortplanting van de ringslang wordt vermoed, wordt het maaien uitgesteld tot na 15 september, tenzij uit onderzoek is gebleken dat voortplanting kan worden uitgesloten.

Amfibieën

- Percelen grenzend aan wateren met amfibieën worden overdag en niet bij regenachtig weer, gemaaid in de periode juni – september. De volwassen dieren trekken in het voorjaar 's avonds naar het water, de jonge dieren kunnen het

water op regenachtige zomerdagen massaal verlaten. Indien er een situatie ontstaat dat er gedurende het maaien massaal amfibieën tussen het riet en in de oevervegetatie aanwezig zijn, dan dient direct het maaien te worden gestaakt en zal in overleg met een deskundige worden bepaald wanneer de werkzaamheden kunnen worden hervat.

Vissen

- In de paaitijd worden voortplantingswateren en hun oeverstroken ontzien.

4.4.8 Schonen en baggeren van watergangen, vijvers en poelen

Het betreft een beheergroep met een vaak grote betekenis voor beschermde planten en dieren.

Voor een overzicht van de perioden en voorwaarden zie onderstaand schema.

Periode	jan	feb	mrt	apr	mei	juni	juli	aug	sept	okt	nov	dec
Soorten*												
Planten												
Overige zoogdieren												
Broedvogels												
Reptielen												
Amfibieën												
Vissen												

*De precieze periode verschilt per soort, zie voor de voorwaarden per soort de soortkalenders op de website van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland www.hetInVloket.nl/txmpub/files/?p_file_id=2200539

In de gele periode kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd, mits de volgende gedragsregels worden gevolgd.

Planten

- Wateren met beschermde soorten worden geschoond en/of gebaggerd in september – oktober. Groeiplaatsen worden door een deskundige gemarkeerd en ontzien indien de benodigde watervoerende capaciteit daarmee niet in gevaar wordt gebracht.
- Bij het verwijderen van de watervegetatie tussen 1 november en 1 maart wordt de waterbodem ongemoeid gelaten. Bij het verwijderen van grote oppervlakten aaneengesloten en dichte watervegetatie wordt zodanig vanuit één zijde gewerkt dat dieren kunnen ontsnappen.
- Het schoonsel c.q. de bagger wordt niet gedeponneerd op de oever waar groeiplaatsen van beschermde soorten aanwezig zijn.

Overige zoogdieren

- Oevers met Waterspitsmuis en/of Noordse woelmuis worden met de vingerbalk of handmatig gemaaid, gefaseerd maaien zodanig dat minimaal 50% aaneengesloten vegetatie of waterplanten aanwezig blijft om dieren dekking te bieden.

Broedvogels

- Voorafgaand aan het schonen dient vooraf gekeken te worden of eventuele nestlocaties van vogels aanwezig zijn. In gebruik zijnde nesten van broedvogels

worden gemarkeerd en bij het schonen/baggeren ontzien, 3 meter om het nest wordt ongemoeid gelaten en tussen 15 maart en 15 juli minimaal 5 meter.

Reptielen

- Wateren die leefgebied van de ringslang vormen worden geschoond en/of gebaggerd in september – februari.
- Indien de oever onderdeel is van een overwinteringsplaats wordt in overleg met een deskundige bepaald of de werkzaamheden en hoe, kunnen worden uitgevoerd. Dit zal oa inhouden dat delen van de vegetatie waar de dieren overwinteren moeten worden ontzien bij de werkzaamheden.

Amfibieën

- Schonen/baggeren in september – oktober. De werkzaamheden worden uitgevoerd bij een watertemperatuur van niet hoger dan 20°C en niet lager dan 10°C.
- Bij het verwijderen van grote oppervlakten aaneengesloten en dichte vegetatie wordt zodanig vanuit één zijde gewerkt dat amfibieën kunnen ontsnappen. Bij schonen tussen 1 november en 1 maart wordt de bodem ongemoeid gelaten. Bij het baggeren dient rekening te worden gehouden met amfibieën die de modder inkruipen. De op kant gezette bagger wordt in overleg met een deskundige direct nagezocht op amfibieën. Gevonden exemplaren worden overgezet dan wel teruggezet. Bij overzetten alleen in hiervoor geschikt water en gelegen buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden en bij terugzetten, na afloop van de werkzaamheden. Denk hierbij dan aan het tijdelijk verzamelen van de amfibieën alsmede aan het feit dat de in de bakken/emmers opgeslagen dieren niet bereikbaar moeten zijn voor predatoren.
- Delen van de slootvegetatie en van de waterbodem (minimaal 25 %) worden gespaard door het werkgebied gefaseerd te schonen, opdat de functie van het leefgebied van te beschermen soort(en) behouden blijft en amfibieën kunnen vluchten.

Vissen

- Wateren met beschermde vissoorten worden alleen geschoond en gebaggerd bij een watertemperatuur tussen 10 en 20°C. De apparatuur waarmee wordt gebaggerd wordt zodanig gekozen dat de hoeveelheid slachtoffers zo beperkt mogelijk is.
- Schonen/baggeren in september – november en in een richting werken. Bij het verwijderen van grote oppervlakten aaneengesloten en dichte vegetatie wordt zodanig vanuit één zijde gewerkt in de richting van open water dat vissen kunnen ontsnappen. Bij het verwijderen van de watervegetatie tussen 1 december en 1 maart wordt de waterbodem ongemoeid gelaten. Bij het baggeren dient rekening te worden gehouden met vissen die de modder inkruipen. De op kant gezette bagger wordt in overleg met een deskundige direct nagezocht op vissen en zoetwatermossels. Gevonden exemplaren worden overgezet dan wel teruggezet. Bij overzetten alleen in hiervoor geschikt water en gelegen buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden en bij terugzetten, na afloop van de werkzaamheden. Denk hierbij dan aan het tijdelijk verzamelen van de vissen alsmede aan het feit dat de in de bakken/emmers opgeslagen dieren niet bereikbaar moeten zijn voor predatoren.
- Delen van de slootvegetatie en van de waterbodem (minimaal 25 %) worden gespaard door het werkgebied gefaseerd te schonen, opdat de functie van het leefgebied van te beschermen soort(en) behouden blijft en vissen kunnen vluchten.
- In de oeverzone van grote wateren (meren, plassen) en wateren met stortsteen of puin wordt rekening gehouden met het voorkomen van de rivierdonderpad.

Zones met stortsteen, puin en andere vast materiaal op de bodem worden bij baggerwerkzaamheden ontzien.

LITERATUURLIJST

- Creemers R.C.M. & van Delft J.J.C.W., 2009, *De amfibieën en reptielen van Nederland – Nederlandse fauna 9*, Nationaal Historisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey Nederland, Leiden
- Bergmans, W. en Zuiderwijk A., 1986, *Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun bedreiging*, Stichting Uitgeverij KNNV, Hoogwoud
- Nie H.W. de, 1996, *Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen*, Media Publishing, Doetinchem.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992, *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*, KNNV, Utrecht
- Limpens H., Mostert K., Bongers W., 1997, *Atlas van de Nederlandse vleermuizen onderzoek naar verspreiding en ecologie*, Stichting Uitgeverij KNNV. Utrecht
- Kapteyn K., 1995, *Vleermuizen in het landschap over hun ecologie, gedrag en verspreiding*, Schuyt & Co Uitgevers en Importeurs bv, Haarlem / Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- Limpens H.J.G.A., Twisk P. & Veenbaas G., 2004, *Met vleermuizen overweg*, Dienst Weg en Waterbouwkunde / Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Delft / Arnhem
- Gegevensautoriteit Natuur, Netwerk Groene Bureaus, Zoogdierversameling, 24 februari 2012, *Het protocol voor vleermuisinventarisaties*
- SVB/VZZ, 2003, *Vleermuizen, bomen en bos*
- Bijlsma R.G., Hustings F., Camphuysen C.J., 2001, *Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2)*, GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- Scharringa C.J.G., Ruitenbeek W., en Zomerdijk P., 2010, *Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009*, Springeruit Drukwerk.
- Bos F., Bosveld M., Groenendijk D., van Swaay C., Wynhoff I., De Vlinderstichting, 2006, *De Dagvlinders van Nederland (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea)*, *Nederlandse fauna 7*, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden
- Nederlandse vereniging voor Libellenstudie, 2002, *De Nederlandse libellen (Odonata)*, *Nederlandse fauna 4*, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden
- Kreutz C.A.J., Dekker, H. 2000, *De orchideeën van Nederland ecologie - verspreiding - bedreiging - beheer*, B.J. Seckel & C.A.J. Kreutz, Raalte & Landgraaf
- Nijhof, B.S.J. & R.C. van Apeldoorn, 2002. *De Noordse woelmuis in Noord-Holland Midden; Heden en toekomst*. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte. Alterra-Rapport 576. 50 blz. 3 fig.; 13 tab.; 46 ref.
- Ten Haaf C., september 2010, *Wegbermen Wormen, vegetatiekartering, soorteninventarisatie, bodemonderzoek en voorstellen voor beheer en inrichting*, Ten Haaf & Bakker ecologisch- en hydrologisch adviesbureau, Groet
- Van 't Veer, R. en van der Geld J., februari 2011, *Inrichtingsplan Kneppelsoord*, Van 't Veer & De Boer Advies, Jisp
- Volkens, M., september 2013, *Quickscan Flora- en faunawet gemeente Wormerland*, Bureau Aandacht Natuur, Hippolytushoef.
- Werkgroep Gedragscodes van het Bosschap, 2010, *Gedragscode Bosbeheer*
- Warmenhoven, A., 2012, *Nota Dierenwelzijn Wormerland*, Wormerland.
- Dienst Regelingen (2009). *Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet*.

- Dienst Regelingen (2009). *Aangepaste lijst jaar rond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijk ingrepen.*
 - Koninklijke Vermande (1999-2009) Planten en dieren, Flora- en faunawet, band 1, 2, 3, 4 en 5, SDU Uitgeverij, Den Haag
 - Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2004, 501, algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2004.
 - Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 26 augustus 2009, corr.046, Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen, Dienst Regelingen, Den Haag.
-
- www.ravon.nl
 - www.zoogdiervereniging.nl
 - www.vleermuisnet.nl
 - www.telmeel.nl
 - www.waarneming.nl
 - www.soortprotocollenflora-enfaunawet.stowa.nl
 - www.minInv.nl
 - www.noord-holland.vissenatlas.nl
 - www.wormerland.nl